

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала: студентка II курсу, групи 672
заочної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Кухар Вероніка Ярославівна _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Гладчук Ольга Михайлівна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ	7
1.1. Поняття ліквідності банку та необхідність управління нею	7
1.2. Нормативи ліквідності банківських установ	14
1.3. Суть та принципи управління ліквідністю банку	21
Висновки до Розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКАМИ УКРАЇНИ	32
2.1. Організаційно-економічна характеристика АТ КБ «Приватбанк» за 2018-2022 рр.	32
2.2. Оцінка управління ліквідністю банку АТ КБ «Приватбанк».....	41
2.3. Проблеми управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк»	47
Висновки до розділу 2.....	53
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ	55
3.1. Зарубіжний досвід удосконалення управління ліквідністю банків	55
3.2. Основні заходи для збільшення ефективності управління ліквідністю банків України на прикладі АТ КБ «Приватбанк» та їх економічна ефективність	61
Висновки до Розділу 3	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У період фінансової нестабільності, що спостерігається протягом кількох десятиліть та пов'язана з кризами, у тому числі у фінансово-кредитній сфері, особлива увага, як з боку органів нагляду, так і з боку самих кредитних організацій, приділяється проблемам забезпечення ліквідності банків, методам її оцінки та управління. Ліквідність має важливе значення, як для самого банку, так і для його клієнтів, оскільки свідчить про його надійність і стабільність, і тим самим є найважливішою якісною характеристикою його діяльності. Для клієнта висока ліквідність означає здатність банку будь-якої миті повернути залучені кошти чи видати кредит.

Актуальність обраної теми пояснюється необхідністю вдосконалення управління ліквідністю комерційних банків, оскільки у процесі управління банки стикаються з проблемою оптимального співвідношення ліквідності та прибутковості. З одного боку, банки мають забезпечити достатній рівень ліквідності, тобто, виконання своїх зобов'язань перед клієнтами своєчасно та в повному обсязі, а з іншого – за рахунок ефективного управління буде забезпечуватися максимізація доходів від проведених операцій.

Дослідження управління ліквідністю банку також важливе для регуляторних органів, таких як Національний банк України, які встановлюють нормативи та вимоги щодо ліквідності банків. Це допомагає забезпечити стабільне функціонування фінансової системи та запобігти виникненню можливих криз.

Отже, актуальність дослідження управління ліквідністю банку полягає в необхідності розробки та впровадження ефективних стратегій та методів управління ліквідністю, які забезпечать стабільність банку та фінансової системи в цілому.

Огляд літературних джерел з тематики дослідження. Банківську ліквідність в своїх наукових працях досліджували такі науковці: Ачкасова С. А.,

яка дослідила державне регулювання ліквідності банків України відповідно до вимог Базель III; Бойко А. С., який оцінив фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні; Грудзевич У., Дребот Н., які здійснили аналіз ліквідності та прибутковості банківської системи України в умовах воєнного стану; Лис І., який проаналізував можливості удосконалення управління ліквідністю банку в умовах світової фінансової кризи; Новосьолова О. С., яка дослідила ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності; Скок Є. М., який дослідив ліквідність банківської системи та операції, що призводять до її зміни, та інші науковці. Проте, в достатній мірі не було досліджено стан та особливості управління ліквідністю найбільшої фінансової установи України (АТ КБ «Приватбанк») в умовах воєнного стану.

Метою роботи є дослідження та аналіз сучасного стану та проблем управління ліквідністю банківських установ (на прикладі АТ КБ «Приватбанк»). Відповідно до мети, були поставлені такі **завдання**:

- проаналізувати поняття ліквідності банку та визначити необхідність управління нею;
- розглянути нормативи ліквідності банківських установ;
- визначити суть та принципи управління ліквідністю банку;
- надати організаційно-економічну характеристику АТ КБ «Приватбанк» за 2018-2022 рр.;
- здійснити оцінку управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк»;
- визначити проблеми управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк»;
- проаналізувати зарубіжний досвід удосконалення управління ліквідністю банків;
- визначити основні заходи для збільшення ефективності управління ліквідністю банків України на прикладі АТ КБ «Приватбанк» та їхню економічну ефективність.

Об'єктом роботи є економічні відносини, які виникають у процесі управління ліквідністю банківських установ. **Предметом роботи** є комплексний механізм управлінських заходів банку, спрямований на ефективне управління ліквідністю в сучасних умовах господарювання.

Методи дослідження. В роботі були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Було використано аналіз та синтез (для визначення особливостей поняття «ліквідність», «управління ліквідністю»), системний аналіз (для розкладення на структурні частини та етапи ціле поняття, процес «управління ліквідністю»), табличний та графічний метод (для наочного відображення результатів щодо показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк»), метод прогнозування (визначення можливого впливу запропонованих заходів з управління ліквідністю на прибуток банку), експертний метод (посилання на думки експертів в напрямку удосконалення процесу управління ліквідністю).

Інформаційною базою дослідження є дані звітності НБУ щодо монетарної політики, матеріали вітчизняних та зарубіжних вчених, що досліджували управління банківською ліквідністю, Інтернет-ресурси, які містять інформацію про особливості управління банківською ліквідністю в Україні, бізнес-видання, які відображають кількісну та якісну ситуацію з ліквідністю в Україні під час воєнного стану. Також були використані матеріали звітності АТ КБ «Приватбанк» та дані Міністерства фінансів України.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у тому, що було поглиблено методичні інструменти дослідження банківської ліквідності, оцінено нормативи ліквідності, що використовуються НБУ, а також визначено міжнародний досвід управління банківською ліквідністю.

Практичне значення результатів дослідження полягає у формуванні рекомендацій для вдосконалення управління ліквідністю найбільшого в Україні банку – АТ КБ «Приватбанк», в умовах воєнного стану. Визначено економічну ефективність заходів з удосконалення управління ліквідністю банку.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 72 сторінки тексту. Список використаних джерел налічує 63 найменування. Робота містить 6 таблиць, 14 рисунків, 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

1.1. Поняття ліквідності банку та необхідність управління нею

В економічній літературі існують різні підходи до визначення поняття «ліквідність банку», які можна звести до таких базових груп:

- 1) ліквідність як запас;
- 2) ліквідність як потік;
- 3) ототожнення понять «ліквідність» та «платоспроможність»;
- 4) «банківська ліквідність» та «ліквідність банку» як синоніми [55].

Розглянемо детальніше ці окремі групи.

В економічній теорії існує два полярні підходи до трактування поняття «ліквідність банку»: ліквідність як запас і ліквідність як потік.

Л. Тепман розглядає ліквідність банку як запас: «це можливість використовувати всі активи як готівкові кошти або швидко перетворювати їх на такі» [52, с. 117]. Розуміння ліквідності за цим підходом означає оцінку ліквідності банку як запасу його коштів, що визначаються, виходячи з даних щодо залишків активів та пасивів на певну звітну дату. Така інформація відображається в балансі банку, що ототожнює поняття «ліквідність банку» та «ліквідність балансу банку». Це неприпустимо, оскільки терміни належать до різних рівнів ліквідності та, відповідно, розуміння з позиції запасу значно звужує поняття «ліквідність банку».

Негативним моментом даного підходу також є визначення ліквідності через оцінку лише тих активів, які можна швидко трансформувати в ліквідні кошти, та порівняння їх із потребами у грошових ресурсах на певну дату. Причому здійснюється ретроспективний аналіз, який взагалі не враховує майбутні грошові потоки банку.

Проте, визначення ліквідності як запасу дає можливість менеджерам банку створювати моделі з метою оцінки потреби у коштах, що ґрунтуються на коефіцієнтних методах. Проведення коефіцієнтного аналізу є обов'язковою вимогою Національного банку України [32].

А. Граділь визначає ліквідність комерційного банку як «його здатність забезпечувати своєчасне, і в повному обсязі виконання у грошовому вигляді своїх зобов'язань за пасивом. Це трактування характеризує ліквідність банку з позиції потоку. Це означає, що з визначення рівня ліквідності до уваги береться як накопичена ліквідність, яка враховується у балансі банку, так і залучена» [6, с. 17].

Крім запасу, додатково враховується здатність банку отримувати міжбанківські кредити та постійні надходження у процесі здійснення операційної діяльності. Відповідно, «банк намагається залишати запас ліквідних коштів на мінімально допустимому рівні, з метою отримання доходів від розміщення ресурсів у менш ліквідні активи, але з більшою прибутковістю. Підхід до розуміння ліквідності банку як потоку дає можливість постійно проводити аналіз рівня ліквідності, оцінювати поточний стан фінансових ринків, досліджувати тенденцію відсоткових ставок, аналізувати динаміку змін у структурі активів та пасивів банку і, виходячи з цього, прогнозувати рівень ліквідності у майбутньому» [6].

Ліквідність банку залежить від рівня його активів та пасивів. Активи банку включають готівку, банківські депозити, кредити, цінні папери та інші активи, які можуть бути швидко продані або конвертовані в готівку. Пасиви банку включають зобов'язання перед клієнтами, такі як депозити та кредити, а також капітал банку.

Ліквідність банку є важливою для забезпечення стабільності фінансової системи та довіри клієнтів. Якщо банк не може вчасно задовольнити фінансові зобов'язання, це може призвести до паніки серед депозиторів та втрати довіри до банку.

На рівень ліквідності банку впливає комплекс факторів загальноекономічного характеру, таких як грошово-кредитна політика, стан грошового ринку, можливість запозичення коштів у центральному банку, регулятивні обмеження в країні та ін. Банк вважається ліквідним, якщо він має можливість постійно і безперебійно виконувати свої обов'язки з метою поповнення ліквідних коштів у будь-який момент часу, запозичувати кошти на ринку за середньою ставкою або реалізовувати свої активи без суттєвої втрати їхньої вартості [28, с. 38].

Поняття ліквідності банку тісно пов'язане з ліквідністю його балансу. Ліквідність балансу визначається співвідношенням вимог (статей активу) та зобов'язань (статей пасиву). У той самий час ліквідність балансу є «лише необхідною, але не достатньою умовою ліквідності банку. Насправді може виникнути ситуація, коли банк, який має досить ліквідний баланс на певну дату, повністю чи частково неліквідний, тобто, не має можливості постійно підтримувати свою ліквідність. Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками та сумами погашення активів та строками та сумами виконання зобов'язань банку. Традиційно вважається, що терміни розміщення активів та залучення зобов'язань мають збігатися, що дозволяє досягти рівноваги між попитом ліквідних коштів та їх наявністю. У банківській практиці такий підхід отримав назву «золотого банківського правила» [11, с. 82].

Поняття ліквідності також тісно пов'язане із активами банку. Під ліквідністю активів розуміють їхню здатність швидко і без істотного зниження вартості перетворюватися на грошову форму. За рівнем ліквідності банківські активи діляться такі групи:

– високоліквідні активи, що знаходяться у готівковій формі або можуть бути швидко реалізовані на ринку. Серед них: готівка, дорожні чеки, банківські метали, кошти на рахунках інших банків, державні цінні папери. У міжнародній

практиці до складу високоліквідних активів можуть включатися банківські акцепти, векселі та цінні папери першокласних емітентів;

– ліквідні активи, які можуть бути перетворені на грошову форму протягом певного періоду часу (наприклад, 30 днів). До цієї групи належать платежі на користь банку зі строками виконання у зазначений період, такі як кредити, у тому числі міжбанківські, дебіторська заборгованість, інші цінні папери (крім високоліквідних), які обертаються на ринку;

– низьколіквідні активи – прострочені, пролонговані та безнадійні кредити, безнадійна дебіторська заборгованість, цінні папери, що не мають обігу на ринку, господарські матеріали, будинки, споруди та інші основні фонди [13, с. 638].

Попит на ліквідні кошти у банках підвищується з таких основних причин: зняття клієнтами коштів зі своїх рахунків; надходження кредитних заявок, які банк вирішує задовольнити; настання строків погашення заборгованості за кредитами, одержаними банком; настання строків платежів до бюджету; виплати дивідендів акціонерам.

Таким чином, необхідність у ліквідних коштах може виникнути як при здійсненні пасивних операцій банку, так і внаслідок проведення ним активних операцій, якщо рішення про розміщення коштів приймається раніше, ніж знайдено відповідні джерела фінансування. Джерелами покриття потреби у ліквідних коштах є: кредити у разі настання термінів їх погашення; активи банку для продажу; доходи від надання недепозитних банківських послуг; депозити та вклади фізичних та юридичних осіб, залучені банком; кошти, запозичені на грошовому ринку [9].

Джерела поповнення ліквідних коштів поділяються на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх джерел належать накопичені ліквідні активи, величину яких можна визначити за балансом. Перетворення активів банку на ліквідну форму може відбуватися автоматично з настанням термінів погашення кредитів чи

цінних паперів, оплати відсотків за користування кредитом, повернення дебіторської заборгованості, отримання дивідендів від пайової участі в інших компаніях тощо. Цей процес банк може досить точно передбачити та спланувати. Трансформація активів у грошову форму може відбуватися примусово, коли банк забезпечує потребу у ліквідних коштах шляхом продажу активів до термінів їх погашення. При цьому, «активи повинні характеризуватись стабільністю цін (тобто можливістю продажу значної кількості без істотного зниження ціни) і мати ліквідний ринок для швидкого перетворення на гроші. Такий підхід підтримки ліквідності називають стратегією трансформації активів. Така стратегія, на наш погляд, досить дорога, з точки зору її вартості. Продаж активів супроводжується певними витратами (комісійними, брокерськими, біржовими внесками та ін.) і призводить до погіршення якості банківського балансу, оскільки продаються низькоризикові (тобто високоліквідні) активи» [28, с. 39].

Крім того, банк втрачає майбутні доходи, які б могли згенерувати ці активи. Іноді у разі явної потреби у ліквідних коштах банк змушений продавати активи за цінами, нижчими від ринкових, щоб підтримати свою ліквідність. І тут виникає загроза втрати частини капіталу банку. В основному, подібний підхід використовується невеликими банками, які не мають особливих можливостей запозичення коштів та доступу до фінансових ринків.

До зовнішніх джерел поповнення ліквідних коштів належать залучення депозитів та запозичення на грошовому ринку. На вибір зовнішніх джерел поповнення ліквідності впливають такі характеристики, як доступність, відносна вартість коштів, терміновість та тривалість потреби у ліквідних засобах, правила регулювання, обмеження. Основними джерелами запозичення ліквідних коштів для банків є міжбанківські позики, операції РЕПО, депозитні сертифікати, позики в євровалюті та механізми рефінансування операцій комерційного банку центральним банком [23].

Підтримка ліквідності за рахунок зовнішніх джерел супроводжується ризиком зміни відсоткові ставки. Це означає, що вартість такого підходу може виявитися як нижчою, ніж у разі використання інших прийомів, так і значно вищою. Часто банки змушені запозичувати кошти за не вигідною ціною або в період, коли це зробити непросто. Крім того, банку, який має проблеми з ліквідністю, складніше знайти кредитора, а вартість позики відчутно зростає [23].

«Через високу вартість внутрішніх джерел та значну ризикованість зовнішніх джерел поповнення ліквідних коштів на практиці більшість банків зупиняють свій вибір на компромісному варіанті. У цьому випадку частина попиту на ліквідні кошти задовольняється за допомогою внутрішніх джерел, інші – за допомогою проведення операцій запозичення коштів на ринку (зовнішніх джерел)» [51, с. 100].

З урахуванням вищевикладеного сутність проблеми банківської ліквідності полягає в тому, що попит на ліквідні кошти рідко дорівнює їх пропозиції в якийсь момент часу, тому банк постійно має справу або з дефіцитом ліквідних коштів, або з їх надлишком. Дефіцит ліквідних коштів призводить до порушення нормативних вимог центральних банків, штрафних санкцій та, що найнебезпечніше для банку, до втрати депозитів. Зайва ліквідність породжує дилему «ліквідність-прибутковість», оскільки найбільш ліквідні активи не генерують доходи [51].

Якщо фактична ліквідність значно перевищує необхідний рівень чи встановлені нормативи, діяльність банку негативно оцінюється акціонерами з погляду повного обсягу використаних можливостей отримання прибутку. Імовірність настання ситуації невідповідності між попитом та пропозицією ліквідних коштів називають ризиком незбалансованої ліквідності. Пріоритетність ліквідності, на нашу думку, у тому числі і при виборі напрямків розміщення коштів, має стати базовим принципом діяльності кожного банку.

А. М. Герасимович у своєму підручнику «Аналіз банківської діяльності» характеризує ліквідність банку як «його здатність своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у коштах. На його думку, банк вважається ліквідним за наявності можливості постійно та безперебійно виконувати свої зобов'язання, проводити активні операції та забезпечити поповнення ліквідних коштів у будь-який момент часу шляхом запозичення коштів на ринку за середньою ставкою або реалізації своїх активів без суттєвої втрати їхньої вартості» [5, с. 217].

Чинною постановою правління Національного банку України «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 р. № 368 затверджено таке визначення ліквідності: «Ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між строками та сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками і сумами інших джерел та напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати)» [16].

Чинники, які підвищують ризик незбалансованої ліквідності, поділяються на загальносистемні та ті, що пов'язані з діяльністю конкретного банку. До загальносистемних факторів належать: нерозвиненість фінансового ринку, відсутність ліквідних ринків окремих активів, що ускладнює їх продаж за прийнятною ціною в короткі терміни, загальнокризові явища в економіці, які унеможливають безперебійне залучення коштів тощо [16].

Серед факторів підвищення ризику ліквідності, пов'язаних з діяльністю конкретного банку, можна назвати такі:

- дисбаланс грошових потоків, викликаний невідповідністю структури вимог і зобов'язань банку;
- недостатність ліквідних активів;
- нестабільність ресурсної бази; низький рейтинг банку;

– неефективна стратегія управління ліквідністю (наприклад, пріоритетність прибутковості над ліквідністю) [16].

Для підтримки необхідної ліквідності вітчизняної банківської системи НБУ здійснює рефінансування комерційних банків, тобто кредитування за їхніми заявками у разі тимчасової нестачі ліквідності. Шляхом рефінансування центральний банк діє як «кредитор останньої інстанції», як гарант безперебійного функціонування банківської та фінансової системи в цілому. На наш погляд, функція центрального банку як «кредитора останньої інстанції» неминуха через саму природу банківської діяльності, тобто необхідність встановлення відповідної рівноваги між пасивами, які повинні виплачуватись на вимогу негайно, та активами, які, як правило, мають більш тривалий термін [18].

Таким чином, ліквідність банку є важливим показником його фінансової стабільності і здатності задовольняти фінансові зобов'язання. Ліквідність залежить від рівня активів та пасивів банку, а також від його політики управління ліквідністю. Центральні банки встановлюють регуляторні вимоги щодо ліквідності банків, щоб забезпечити стабільне функціонування фінансової системи.

1.2. Нормативи ліквідності банківських установ

Оскільки банківська діяльність піддається ризику ліквідності – ризику недостатності надходжень грошових коштів для покриття їх відпливу, це може призвести до того, що банк не зможе розрахуватися в строк за власними зобов'язаннями у зв'язку з неможливістю за певних умов швидкої конверсії фінансових активів у платіжні засоби без суттєвих втрат. У зв'язку з цим, «банки повинні постійно управляти ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх взятих на себе зобов'язань з урахуванням їх обсягів,

строковості й валюти платежів, забезпечувати потрібне співвідношення між власними та залученими коштами» [33, с. 520].

Згідно з принципами ефективного банківського нагляду, встановленими Базельським комітетом, органи нагляду повинні переконатися, що банки мають стратегію управління ліквідністю, яка враховує ризиковий профіль установи. Така стратегія повинна включати пруденційні принципи і процеси для визначення, вимірювання, моніторингу і контролю ризику ліквідності, а також для управління ліквідністю щоденно. Щоденна робота з підтримки достатнього рівня ліквідності є невід'ємною умовою самозбереження та виживання банку. З урахуванням виключно важливої ролі ліквідності у життєдіяльності банку та підтримці рівноваги банківської системи загалом у багатьох країнах органами банківського нагляду та законодавством передбачено встановлення нормативів ліквідності. Банки повинні підтримувати показники ліквідності не нижче рівня (нормативу), який визначається з урахуванням накопиченого досвіду та конкретних економічних умов у країні [33]. У світовій практиці спостерігається стала тенденція уніфікації системи банківського регулювання та нагляду. Ця тенденція насамперед пов'язана з діяльністю Базельського комітету, згідно з рекомендаціями якого можна виділити такі напрямки банківського регулювання:

- реєстрація комерційних банків, одержання ліцензій на здійснення банківських операцій; розробка правил, що регламентують банківську діяльність;
- визначення принципів та стандартів бухгалтерського обліку та звітності;
- страхування банківських ризиків та депозитів;
- розрахунок економічних нормативів регулювання банківської діяльності; розробка методів банківського нагляду, визначення порядку виявлення рейтингової оцінки банку;
- вдосконалення механізму реорганізації та ліквідації комерційних банків [29].

Регулювання ліквідності банку визначається прогнозованою потребою у ліквідних коштах, що залежить від обраного методу оцінки. У практичній діяльності менеджери застосовують кілька методів оцінки стану ліквідності та потреби банку у ліквідних коштах:

- метод фондового пулу;
- метод структурування фондів;
- метод показників ліквідності;
- метод, заснований на аналізі сигналів, що надходять із ринку.

Державне регулювання ліквідності банків слід розглядати на мікро- та макрорівнях та в комплексі (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Регулювання банківської ліквідності Національним банком України [47]

Костюченко Т. визначає процес регулювання ліквідності банків на трьох рівнях, а саме: «ліквідність банківської системи, ліквідність банку (ліквідність балансу банку), ліквідність активів та пасивів банку» [18, с. 88].

З метою забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними своїх зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів та втрати капіталу через ризики, притаманні банківській діяльності, НБУ згідно зі ст. 58 Закону України «Про Національний банк України» «встановлює для комерційних банків обов'язкові економічні нормативи, серед яких і нормативи ліквідності, регламентовані постановою правління НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 р. № 368» [41].

Існують нормативи банківської ліквідності, які ввів НБУ для контролю стану ліквідності банків: NSFR (коефіцієнт чистого стабільного фінансування) і LCR (коефіцієнт покриття ліквідності).

Норматив NSFR «визначає мінімальний необхідний рівень ліквідності банку на горизонті один рік. Згідно з нормами ЄС та Базельськими рекомендаціями значення NSFR для банків має становити не менше 100%» [32].

Раніше повідомлялося, що Національний банк скасував для банків економічний норматив короткострокової ліквідності (Н6) у зв'язку із завершенням перехідного періоду запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування або NSFR (англ. Net Stable Funding Ratio). Запровадження нормативу NSFR здійснювалося банками поетапно з грудня 2019 року згідно зі встановленим графіком [26].

NSFR є одним з двох коефіцієнтів ліквідності, розроблених Базельським комітетом з банківського нагляду відповідно до наслідків глобальної фінансової кризи 2007-2008 років. Для вивчення міжнародного досвіду впровадження цього нормативу, Національний банк провів консультації з експертами Світового банку, Європейського органу банківського нагляду (ЕВА) та центральних банків інших країн. Запровадження NSFR є важливим кроком у гармонізації вимог до

ліквідності українських банків з нормами ЄС та рекомендаціями Базельського комітету. Раніше було введено коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) та нові стандарти управління ризиками в українських банках, включаючи ризик ліквідності [26].

NSFR розраховується як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування до обсягу необхідного стабільного фінансування, де наявне стабільне фінансування включає регулятивний капітал та зобов'язання, зважені на коефіцієнти стабільності, а необхідне стабільне фінансування включає активи та позабалансові зобов'язання, зважені на їх коефіцієнти ліквідності [26].

«LCR_{вв} – коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами. Нормативне значення LCR_{вв} – 100%. LCR_{ів} – коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземних валютах в гривневому еквіваленті. Нормативне значення LCR_{ів} – 100%» [26].

За своїм економічним змістом ці нормативи покликані сприяти підтримці банками другого рівня своєї платоспроможності певною величиною високоліквідних коштів, які можуть бути спрямовані на розрахунки за зобов'язаннями банківської установи. У той же час, на нашу думку, навряд чи цю систему показників можна вважати достатньою з урахуванням фундаментального принципу стійкості існування комерційного банку на фінансовому ринку. Зокрема, при розрахунку зазначених коефіцієнтів банківської ліквідності доцільно було б враховувати, на нашу думку, ступінь ризикованості активів і пасивів, оскільки ліквідний стан банку означає передусім те, що він може ефективно функціонувати за умов існування ризику [26].

Метою впровадження Базельським комітетом показника покриття ліквідності (LCR) є визначення обсягу високонадійних і ліквідних активів для покриття неочікуваного відтоку коштів протягом короткострокового періоду (30 днів). Для розрахунку цього показника банки під контролем наглядових органів обов'язково мають проводити стрес-тести, які повинні враховувати як внутрішні фактори середовища банку, так і вплив макроекономічних системних шоків.

Сценарій для цього стандарту включає специфічні і ринкові стресові ситуації, які передбачають [58]:

- зниження кредитного рейтингу банку на три ступеня;
- відтік частини вкладів роздрібних клієнтів;
- втрати доступу до великих незабезпечених джерел фінансування та скорочення числа джерел фінансування із забезпеченням;
- можливість отримання короткострокового фінансування тільки під заставу високоліквідних активів;
- зростання ринкової волатильності, що впливає на якість застав або підвищує ризик позицій за похідними фінансовими інструментами;
- незаплановане використання усіх невикористаних кредитних ліній і ліній ліквідності, наданих банком;
- необхідність фінансування зростання активів у балансі банку, викликаного виконанням неконтрактних зобов'язань для мінімізації репутаційного ризику [2, с. 180].

Згідно з рішенням Базельського комітету з банківського нагляду, «зміни до Базельських рекомендацій (Базель-III) мали на меті такі основні цілі:

- 1) зміцнити міжнародні нормативи з управління капіталом та ліквідністю для створення більш стійкого банківського сектору;
- 2) покращити здатність банківського сектору долати наслідки фінансових та економічних криз і таким чином знизити ризик розповсюдження цих проблем з фінансового у реальний сектор економіки» [44, с. 20].

Хоча зміни, внесені в «Міжнародну конвергенцію визначення капіталу та стандартів капіталу: нові підходи» не є кардинальними, але «їх запровадження має інноваційний характер, який полягає в такому:

- зміна підходів до фінансового управління та ризик-менеджменту шляхом підвищення стандартів управління ризиками, ступеня інтеграції управління фінансами та ризиками банківських установ;

- забезпечення стабільної бази та необхідних резервів для протистояння всіляким ризикам та кризам;
- можливість формування більш повної, консолідованої картини бізнесу для акціонерів та менеджменту» [44].

Регулювання ліквідності банківської системи є надзвичайно важливим для досягнення оперативних цілей грошово-кредитної політики. Особливо важливо забезпечити стабільність короткострокових ставок на міжбанківському ринку, які повинні бути близькими до ключової процентної ставки, встановленої Національним банком України [44].

Розуміння основних факторів, що впливають на ліквідність банківської системи, дозволяє кожному учаснику ринку більш обережно планувати та управляти своєю власною ліквідністю. Це також надає об'єктивні орієнтири для планування операцій на міжбанківському ринку та визначення оптимальних потреб для участі в регулюючих операціях, які здійснює Національний банк України.

Таким чином, Національний банк України виконує роль регулятора банківської системи і має кілька завдань, пов'язаних з підтримкою ліквідності банків. По-перше, він контролює правильність визначення та адекватну політику щодо підтримки ліквідності. Він також оперативно виявляє негативні зміни у ліквідній позиції банків і приймає заходи для їх усунення. Крім того, Нацбанк встановлює ліміти та параметри коефіцієнтів, які аналізують ліквідність банків, і визначає їхню ліквідність згідно з міжнародними стандартами. Він також розробляє методичні рекомендації та нормативно-правові акти, які регулюють організацію процесу управління ліквідністю банків. Нацбанк встановлює чіткі критерії, яким повинні відповідати банки, що мають намір отримати кредити рефінансування для підтримки своєї ліквідності. Він також здійснює якісну і кількісну оцінку системи управління ліквідністю банків і підтримує ліквідність грошового ринку.

У підсумку можна зазначити, що система Базель III була створена з урахуванням уроків фінансової кризи 2008 року, яка продемонструвала недостатню фінансову стійкість банківської системи навіть розвинених країн [7, с. 60]. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) – установлює мінімально потрібний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів упродовж 30 календарних днів з урахуванням стрес-сценарію. Норматив NSFR фахівці НБУ пропонують обчислювати як співвідношення обсягу наявного стабільного фондування до обсягу потрібного стабільного фондування. Цей норматив орієнтовано на горизонт одного року, а головна його мета – створити стимули для банків збільшувати терміновість пасивів, мінімізувати дисбаланси, коли довгострокові кредити фінансуються за рахунок короткострокових депозитів. Таким чином, НБУ активно переходить до стандартів регулювання ліквідності Базель III, що є важливим кроком до євроінтеграції банківського регулювання ліквідності в Україні.

1.3. Суть та принципи управління ліквідністю банку

Ефективне управління ліквідністю може зменшити ризик серйозних проблем для банку. Крім того, важливість ліквідності виходить за межі окремого банку, оскільки зниження ліквідності в одному банку може призвести до проблем у всій банківській системі. Тому аналіз ліквідності вимагає від керівництва банку не тільки постійного вимірювання ліквідної позиції, але й аналізу потреб у фінансуванні за різних сценаріїв, включаючи негативні умови.

Базельський Комітет сфокусувався на розробці більш широкого розуміння того, як банки управляють своєю ліквідністю на глобальній, консолідованій основі. Недавні технологічні та фінансові інновації надали банкам нові шляхи фінансування своєї діяльності та управління своєю ліквідністю. Крім того, все менша можливість покладатися на депозити, більше покладання на оптові кошти,

та недавня нестабільність на фінансових ринках по всьому світу змінила то, як банки розглядають ліквідність. Також всі ці зміни мали своїм результатом нові виклики для банків. Базельський Комітет розробив 14 принципів управління ліквідністю банку, які наведені нижче [39].

Принцип 1: «У кожного банку має бути затверджена стратегія щоденного управління ліквідністю, яка повинна бути впроваджена на всіх рівнях організації.» [39].

Принцип 2: «Стратегію та ключові аспекти управління ліквідністю повинна затвердити Банківська Рада Директорів. Керівництво, в свою чергу, зобов'язане забезпечити, що вище керівництво здійснює необхідні заходи для моніторингу та контролю ризиків ліквідності. Правління повинно отримувати регулярні звіти щодо стану ліквідності в банку і негайно реагувати на будь-які суттєві зміни у поточному або очікуваному рівні ліквідності.» [39].

Принцип 3: «Кожний банк повинен мати ефективну управлінську структуру для втілення стратегії ліквідності, що передбачає постійну участь членів вищого керівництва. Вище розташоване керівництво повинно гарантувати ефективне управління ліквідністю та впровадження відповідних положень і процедур для контролю та обмеження ризиків ліквідності. Банки мають встановлювати та періодично переглядати ліміти на розмір своїх позицій ліквідності відповідно до відповідних періодів» [39].

Принцип 4: «Банк повинен розпоряджатися відповідними інформаційними системами для оцінки, контролю та звітування ризику ліквідності. Звіти мають бути надані раді директорів банку, вищому керівництву та іншим заінтересованим працівникам вчасно» [39].

Принцип 5: «Кожен банк зобов'язаний впровадити постійний процес вимірювання та моніторингу чистих потреб у фінансуванні» [39].

Принцип 6: Банк повинен проводити аналіз ліквідності за допомогою різноманітних сценаріїв «а що коли».

Принцип 7: «Банк повинен періодично переглядати свої припущення, використовувані при управлінні ліквідністю, для того, щоб визначити, чи залишаються вони актуальними» [39].

Принцип 8: «Кожен банк повинен періодично переглядати свої зусилля у встановленні та підтримці відносин з володарями зобов'язань, диверсифікації зобов'язань та забезпечення спроможності продажу активів» [39].

Принцип 9: «Банк повинен розробляти антикризові плани, які включатимуть стратегії управління кризою ліквідності та міститимуть процедури вирішення проблем недостатності грошових потоків у непередбачених обставинах» [39].

Принцип 10: «Кожен банк зобов'язаний впроваджувати систему вимірювання, моніторингу та контролю своїх валютних позицій у ключових валютах, з якими він активно взаємодіє. Покрім вимірювання загальних потреб у ліквідності в іноземній валюті та прийнятної відкритої валютної позиції, банк також повинен провести індивідуальний аналіз стратегії для кожної конкретної валюти» [39].

Принцип 11: «На основі аналізу, проведеного відповідно до Принципу 10, банку слід, у разі необхідності, встановити та регулярно переглядати межеві значення для розміру невідповідності його грошових потоків (відкритої валютної позиції) за певний період для всіх іноземних валют взагалі, а також для кожної важливої окремої валюти, з якою він взаємодіє» [39].

Принцип 12: «У кожному банку має бути належна система внутрішнього контролю над управлінням ризиками ліквідності. Основний елемент внутрішньої системи контролю передбачає регулярні незалежні перевірки та оцінки ефективності цієї системи. У разі необхідності виявлені недоліки або удосконалення повинні бути негайно усунуті або вдосконалені для покращення процесу внутрішнього контролю. Результати таких перевірок мають передаватися наглядовим органам» [39].

Принцип 13: «У кожного банку зоов'яхана бути система для забезпечення належного рівня доступності інформації про банк, щоб ефективно керувати сприйняттям громадськістю та оцінювати його ефективність» [39].

Принцип 14: «Працівники банківського нагляду повинні проводити незалежну оцінку банківських стратегій, політики, процедур та принципів, що відносяться до управління ліквідністю. Вони повинні вимагати, щоб банк мав ефективну систему для вимірювання, моніторингу та контролю ризику ліквідності. Працівники банківського нагляду повинні отримувати від кожного банку достатню та своєчасну інформацію для оцінки рівня ризику ліквідності та мають забезпечити, щоб банк мав відповідні плани виходу з кризи при зниженні ліквідності» [39].

Незважаючи на те, що достатня ліквідність є одним із пріоритетів функціонування кредитної установи, перед банками завжди стоїть проблема вибору між ліквідністю та прибутковістю. Ліквідність та банківські інвестиції (вкладення в активи та цінні папери, надання позичок) є двома протилежними сторонами.

Якщо банк ставить собі за мету максимізацію прибутку, виникає необхідність використовувати дедалі більше вільних коштів для розміщення у вклади, що зумовлює зменшення частки високоліквідних активів, у результаті може виникнути дефіцит ліквідності. Дефіцит ліквідності призводить до нездатності банку виконувати обов'язкові нормативи центробанку щодо ліквідності [39].

Можлива і зворотна ситуація – профіцит ліквідності, яка виникає через те, що банк недостатньою мірою розміщує вільні кошти, у результаті в банку утворюється «надлишок грошей». Це також носить негативний характер, оскільки в такому випадку банк недоотримує прибуток.

Таким чином, кредитні установи мають забезпечити такий рівень ліквідності, за якого вони зможуть виконати всі свої фінансові зобов'язання,

отримуючи при цьому максимально можливий дохід. Як неодноразово зазначалося у джерелах фінансової літератури найбільша прибуток, можна отримати, якщо банки функціонують межі мінімально допустимих значень нормативів ліквідності, тобто залучені ними кошти використовуються повністю.

Для управління ліквідністю банками здійснюються такі заходи:

- управління готівкою банку. Готівкові кошти – це високоліквідні активи, які складаються з готівки, що знаходиться в розпорядженні самого банку чи депонована у Центральному банку. Мінімальна сума готівки, яку має зберігати банк, регулюється нормативними вимогами, відомими як нормативи ліквідності. Кількість готівки, її приплив і відтік постійно контролюються кредитними установами. Досвід банкірів також відіграє життєво важливу роль у визначенні розміру готівкових коштів. Тому кожен банк розробляє свою систему управління грошима та управління інвестиціями;

- управління кредитним портфелем. Комерційні банки функціонують як фінансові посередники. Вони мобілізують кошти через різні схеми депозитів і більшість цих коштів використовується як банківський кредит у різних секторах економіки. Управління кредитним портфелем передбачає проведення класифікації кредитів (щоб виявити рівень ризику, пов'язаний з кожним видом позичок), і навіть оцінку якості кредитного портфеля. Якість кредитного портфеля визначає ефективність діяльності банку. Неповорнення кредиту є одним з основних факторів, що погіршують фінансове становище банку. Після оцінки якості кредитного портфеля банки створюють спеціальні резерви на можливі втрати з позик [46].

У світовій практиці виробився ряд методів управління ліквідністю. Основними є метод загального фонду коштів, математичне моделювання і метод конверсії фондів. В основі методів управління ліквідністю, що застосовуються у банківській практиці, закладено ідеї управління активами, пасивами або й тими та іншими одночасно. Всі вони мають як переваги, так і недоліки, у зв'язку з цим

доцільність застосування кожного методу повинна визначатися, виходячи з особливостей виконуваних банком операцій, та середовища, в якому банк здійснює свою діяльність, а також інших факторів [55, с. 60].

Одним з відомих методів управління ліквідністю виступає метод загального фонду коштів, або метод фондового пулу. Розглянутий метод передбачає об'єднання всіх ресурсів, які надходять з різних джерел, у єдиний фонд. Він формується з рахунків до запитання, строкових вкладів та депозитів, статутного капіталу та резервів. Потім зазначені кошти розподіляються між найбільш підходящими для банку видами активів з погляду їхньої прибутковості. При цьому, рівень ліквідності коштів, вкладених у відповідні активи, має бути адекватним, тобто завжди має підтримуватися рівновага «прибутковість-ліквідність».

Розмір єдиного фонду найчастіше залежить від впливу екзогенних для банку факторів, наприклад, від рівня економічної активності в країні, рівня доходів населення, динаміки його чисельності та структури. Розміщення ресурсів, як правило, йде за декількома основними напрямками: первинні резерви, вторинні резерви, позички та інші цінні папери. Насамперед банком має бути встановлена частка первинних резервів, за рахунок якої він забезпечить миттєву ліквідність. До них відносяться кошти в касі та на кореспондентських рахунках у Центральному банку та у комерційних банках-кореспондентах. Дані активи відносяться до високоліквідних, а отже, практично не дають доходу. У зв'язку з цим, співвідношення зазначених та сумарних активів має бути розумним з точки зору дотримання рівноваги прибутковості та ліквідності [50].

Після цього має бути визначена частка коштів, що належать до вторинних резервів. Найчастіше кошти фонду скеровуються для придбання короткострокових високоліквідних цінних паперів. Крім цього, до резервів другої черги можна віднести міжбанківські кредити, видані на незначні терміни, і певною мірою високоліквідні позички з невеликими термінами погашення [50]. Найбільша

частка коштів, що розміщуються, припадає на третю групу активів, а саме на позички клієнтам, що пов'язано з найбільшою здатністю вкладень в активи цієї групи приносити банку дохід. Слід зазначити, що разом із більшою прибутковістю, вони виявляються і більш ризикованими, тому позички не вважаються засобом забезпечення ліквідності.

Метод розподілу активів дозволяє частково подолати недоліки методу загального фонду коштів, оскільки враховує залежність ліквідних активів від джерел коштів, залучених банком, та передбачає певне співвідношення між відповідними видами активів та пасивів. Крім того, аналізований метод встановлює залежність розміру необхідних банку ліквідних коштів від джерел залучення фондів. При цьому, джерела коштів поділяються з урахуванням норм обов'язкових резервів та швидкості їх обігу. Зокрема, норма обов'язкових резервів за вкладками до запитання є вищою, ніж за терміновими вкладками. Зазначений метод передбачає створення кількох відокремлених центрів ліквідності (прибутковості): це рахунки до запитання, термінові зобов'язання банку (наприклад, строкові вклади та депозити), статутний капітал та резерви [45, с. 21].

З метою забезпечення відповідної ліквідності та прибутковості кошти конкретного центру можуть бути розміщені лише у певні види активів. Найвищий рівень покриття обов'язковими резервами необхідний зобов'язанням до запитання, крім того, вони мають високу швидкість обігу, тому переважна їх частина йде на формування резервів першої черги, така ж значна частина – на формування вторинних резервів, а досить мала – на формування портфелю банківських позичок, найчастіше короткострокових [45].

Оскільки вимоги ліквідності для залучених коштів, які відносяться до термінових зобов'язань, дещо нижчі порівняно з зобов'язаннями до запитання, більша їх частина буде розміщена в позички банку, щонайменше – у первинні та вторинні резерви, у незначній частині – у цінні папери.

У свою чергу, основний капітал практично не потребує забезпечення ліквідними активами, у зв'язку з чим його кошти можуть бути інвестовані в будівлі, землю, обладнання або техніку, а частина, що залишилася, може бути використана банком з метою отримання доходу за допомогою вкладень у низьколіквідні цінні папери, паї та видачі довгострокових кредитів. Таким чином, встановивши частку високоліквідних активів, можна зменшити її та вкласти кошти в активи високої прибутковості. Це є основною перевагою проаналізованого способу проти методу загального фонду коштів. Слід зазначити, що цей метод зручно застосовувати за умов, коли банк використовує різні джерела залучення коштів.

Метод розподілу активів також не позбавлений недоліків. Незважаючи на те, що центри ліквідності виділяються в залежності від швидкості обігу різних типів вкладів, чіткої кореляції між швидкістю обігу вкладів конкретної групи та змінами загальної суми вкладів цієї групи може і не виявлятися. Так, швидкість обігу коштів, розміщених у вклади до запитання, може бути досить високою, проте в ті періоди, коли одні клієнти вилучатимуть гроші, інші навпаки вносити їх. Отже, залишки коштів на вкладах до запитання протягом року можуть коливатися лише незначно. Таким чином, доки банк функціонує, його депозитна заборгованість перед клієнтами зводиться до мінімуму. Як показує практика, частина коштів, внесених на вклад до запитання, ніколи не буде вилучена і з повною підставою може бути інвестована в довгострокові високоприбуткові цінні папери [34].

Математичне моделювання полягає в застосуванні математичних методів і процедур, вкладених у регулювання ліквідності комерційних банків. Даний метод передбачає оцінку показників ліквідності банку за певний період та на їх основі здійснюється побудова математичної моделі. За допомогою складеної моделі та статистичних даних прогнозуються подальші зміни ліквідності, на підставі чого провадиться прийняття відповідних управлінських рішень. Модель використовується також для перевірки чутливості прийнятих рішень до змін

економічної кон'юнктури або помилок у прогнозах. Застосування цього методу управління ліквідністю може бути недоступним для невеликих банків, оскільки він передбачає наявність співробітників з відповідною кваліфікацією, а також досить дорогого обчислювального обладнання [34].

Метод управління резервною позицією як метод управління пасивами банку став застосовуватися тоді, коли банки почали розглядати як джерело ліквідності позикові кошти. Метод заснований на тому, що банки можуть забезпечувати свою потребу у платіжних засобах, необхідних для виконання зобов'язань за рахунок залучених коштів з грошових ринків, ринків капіталу та депозитів. Серед основних способів отримання позикових коштів у цьому випадку виділяють:

- позики на міжбанківському ринку;
- випуск великих депозитних сертифікатів, векселів або облігацій, що перебувають в обігу;
- ломбардні кредити та інші інструменти рефінансування;
- угоди РЕПО [29, с. 80].

Використання цього методу дозволяє скоротити частку низькоприбуткових активів. Перевага методу управління резервною позицією порівняно з методами управління активами полягає у можливості уникнути збитків, що виникають у разі дострокового вилучення депозитів, оскільки банк матиме достатню кількість коштів, залучених з додаткових джерел. До недоліків аналізованого методу слід віднести ризики, що він несе у собі. До них відносяться відсоткові ризики, пов'язані з високою ймовірністю коливань ставок на ринку і які згодом примушують купувати активи за підвищеними ставками, а також ризик неможливості залучити необхідний обсяг коштів, достатній для забезпечення ліквідності при виникненні кризових ситуацій [29].

Таким чином, управління ліквідністю є складним і багатоетапним процесом, банкам постійно доводиться знаходити баланс між прибутковістю та ліквідністю. Ефективне управління ліквідністю ґрунтується на якісному плануванні та

прогнозуванні, побудові ефективної системи внутрішнього контролю за процесом управління ліквідністю, розробці ефективної стратегії управління ліквідністю, постійному контролю збалансованості активів та пасивів, аналізі якості кредитного портфеля. Для забезпечення надійного функціонування банку необхідно забезпечувати комплексне дотримання всіх засад, рекомендованих Банком міжнародних розрахунків в Базелі.

Висновки до Розділу 1

Управління ліквідністю банку є важливою складовою його фінансового управління. Поняття управління ліквідністю банку полягає у забезпеченні належного рівня готівкових та інших ліквідних активів, щоб банк міг задовольнити свої поточні та майбутні зобов'язання перед клієнтами.

Особливості управління ліквідністю банку включають прогнозування ліквідності (банк повинен мати систему прогнозування своєї ліквідності, щоб вчасно виявляти можливі дисбаланси між готівкою та зобов'язаннями), управління активами та пасивами (банк повинен балансувати свої активи та пасиви, щоб забезпечити належний рівень ліквідності, це означає, що банк повинен мати достатню кількість готівки та ліквідних активів, а також контролювати свої зобов'язання, щоб уникнути надмірної витрати коштів), управління ризиками (банк повинен управляти ризиками, пов'язаними з ліквідністю, такими як ризик недостатньої ліквідності або ризик надмірної ліквідності; це включає контроль за джерелами фінансування, управління портфелем активів та пасивів, а також розробку планів надзвичайних ситуацій), моніторинг та звітність (банк повинен постійно моніторити свою ліквідність та регулярно звітувати про неї, це допомагає керівництву банку вчасно виявляти проблеми та приймати відповідні рішення для забезпечення належного рівня ліквідності).

Управління ліквідністю є складним процесом, який вимагає постійного моніторингу, аналізу та прийняття рішень. Ефективне управління ліквідністю допомагає банку забезпечити стабільну фінансову позицію та впевненість клієнтів у його здатності виконувати свої зобов'язання.

В Україні нормативи ліквідності банків встановлюються Національним банком України (НБУ). Ці нормативи мають на меті забезпечити стабільну фінансову систему та захист інтересів вкладників. На сьогодні існують такі нормативи ліквідності для українських банків: коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ}).

В разі невиконання нормативів ліквідності, НБУ може застосовувати санкції до банку, такі як штрафи, обмеження на діяльність або вилучення банку з банківського ринку, позбавлення ліцензії.

Нормативи ліквідності є важливим інструментом для забезпечення стабільності фінансової системи та захисту інтересів вкладників. Вони сприяють покращенню управління ліквідністю банків та зменшенню ризиків фінансових криз.

Описані принципи, які рекомендовані Банком міжнародних розрахунків в Базелі, сприяють ефективному управлінню ліквідністю банку та забезпеченню стабільності фінансової системи. Вони допомагають банкам уникнути ризиків недостатньої ліквідності та забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими контрагентами.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКАМИ УКРАЇНИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика АТ КБ «Приватбанк» за 2018-2022 рр.

Акціонерне товариство комерційний банк «Приватбанк» – це «сучасна банківська установа із 100% державною часткою власності, є учасником фонду гарантування вкладів фізичних осіб» [30].

Фінансовий інститут, який є предметом дослідження, створено у формі товариства з обмеженою відповідальністю та діє на підставі установчого договору, що був виданий Національним банком України 7 лютого 1992 року. За рішенням зборів акціонерів банк було реорганізовано у закрите акціонерне товариство у 2000 р. [30].

З метою уникнення дестабілізації фінансової системи України та забезпечення захисту прав вкладників, враховуючи ключове значення ПриватБанку для системи, 21 грудня 2016 року держава здійснила процес націоналізації. У цьому контексті держава отримала власність на 100% акцій банку, враховуючи рішення Ради національної безпеки і оборони від 18 грудня 2016 року "Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки України в економічній сфері та захисту інтересів вкладників", яке було впроваджено Указом Президента України № 560/2016 від 18 грудня 2016 року. Станом на сьогодні держава виступає єдиним акціонером банку та володіє 100% акцій статутного капіталу. Кабінет Міністрів України є вищим органом банку, який здійснює управління корпоративними правами держави. У травні 2021 року рішення Національного банку України щодо націоналізації ПриватБанку було визнане Банком Англії. [30].

Фінансова установа працює з метою здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку для свого власного розвитку та в інтересах свого власника [30]. Банк "ПриватБанк" є всебічним банком, що надає різноманітні банківські та фінансові послуги як в національній, так і в іноземній валюті, за винятком страхових послуг.

У зв'язку з вторгненням російських військ на територію України, філії ПриватБанку безперервно працюють в населених пунктах, де відсутні загрози для здоров'я та життя співробітників та клієнтів. «Особливості діяльності банку під час воєнного стану:

- мережа POS-терміналів продовжує свою роботу;
- безготівкові розрахунки здійснюються без будь-яких обмежень;
- обмежено можливість здійснення міжнародних валютних переказів;
- автоматичне подовження строку дії картки на 180 днів;
- клієнтам доступне зняття готівки, оскільки служба інкасації банку забезпечує надання готівки безперервно;
- призупинено сервіс «Оплата частинами»;
- система онлайн-банкінгу Приват24 і Приват24 для бізнесу, а також мережа самообслуговування функціонують неперервно, у режимі 24/7» [30].

Крім того призупинено функціонування валютного ринку України, за винятком операцій з продажу іноземної валюти клієнтами, як визначено в Постанові Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року №18 "Про роботу банківської системи в період введення воєнного стану" [30]. Станом на кінець 2022 року у АТ КБ "Приватбанк" було відкрито 1033 відділення, що складає 86% від загальної кількості відділень. 79% всіх відділень становить 5732 банкоматів АТ КБ "Приватбанк", призначених для готівкових операцій. До того ж, 80% усіх терміналів самообслуговування в банку функціонують, а це - 8863 термінали [30]. Структура АТ КБ "Приватбанк" включає такі організаційні елементи: найвищий орган - Загальні збори акціонерів, до якого належать

Ревізійна комісія, Правління банку та Наглядова Рада. На рис. А.1 (див. Додаток А) наведена організаційна структура банку.

Вивчення фінансових результатів діяльності АТ КБ "Приватбанк" варто розпочати з аналізу складу та структури банківського балансу. На підставі інформації, що доступна на веб-сайті банку, ми провели аналіз динаміки активів у балансі вказаного банку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Склад та структуру активів АТ КБ «Приватбанк» за 2018-2022 рр., млн грн [43]

Показник	Роки					Приріст	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2018	
						млн. грн.	%
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	27360	45894	49911	52835	96380	69020	252,27
Заборгованість інших банків	-	27118	25059	26243	103837	103837	-
Кредити та аванси клієнтів	50140	59544	55021	68218	68084	17944	35,79
Інвестиційні цінні папери	180081	152157	221711	222277	239752	59671	33,14
Поточні податкові активи	184	2257	6660	9978	9097	8913	4844,02
Інвестиційна нерухомість	3370	3534	2933	1989	2155	-1215	-36,05
Активи з права користування	-	1716	1738	1266	1389	1389	-
Основні засоби та нематеріальні активи	3793	4764	5982	6074	5228	1435	37,83
Інші фінансові активи	2743	2210	3467	2644	4309	1566	57,09
Інші активи	8899	9285	8901	9150	9869	970	10,90
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя	1361	1244	1228	615	432	-929	-68,26
Необоротні активи, утримані для продажу	117	-	32	7	64	-53	-45,30
Усього активів	278048	309723	382643	401296	540596	262548	94,43

Отримані висновки дозволяють стверджувати, що протягом аналізованого періоду сукупні активи банку демонструють сталу тенденцію до збільшення. У 2021 році збільшення становило 18653 млн. грн., а вже у 2022 - 139300 млн. грн.

Цю тенденцію підтримує щорічний приріст грошових коштів, вартість яких у 2022 році зросла на 82,4% порівняно з 2021 роком, та інвестиційних цінних паперів, збільшення яких склало 7,86% протягом року.

Сума поточних податкових активів, майже подвоїлася, а витрати на основні засоби та нематеріальні активи зросли на 86%. Збільшення цінних паперів у 2022 році обумовлено, переважно, зростанням обсягу державних цінних паперів, зокрема - військових облігацій.

Порівняємо структуру активів протягом 2018 та 2022 рр. На рис. 2.1 наведена структура активів АТ КБ «Приватбанк» в 2018 р.

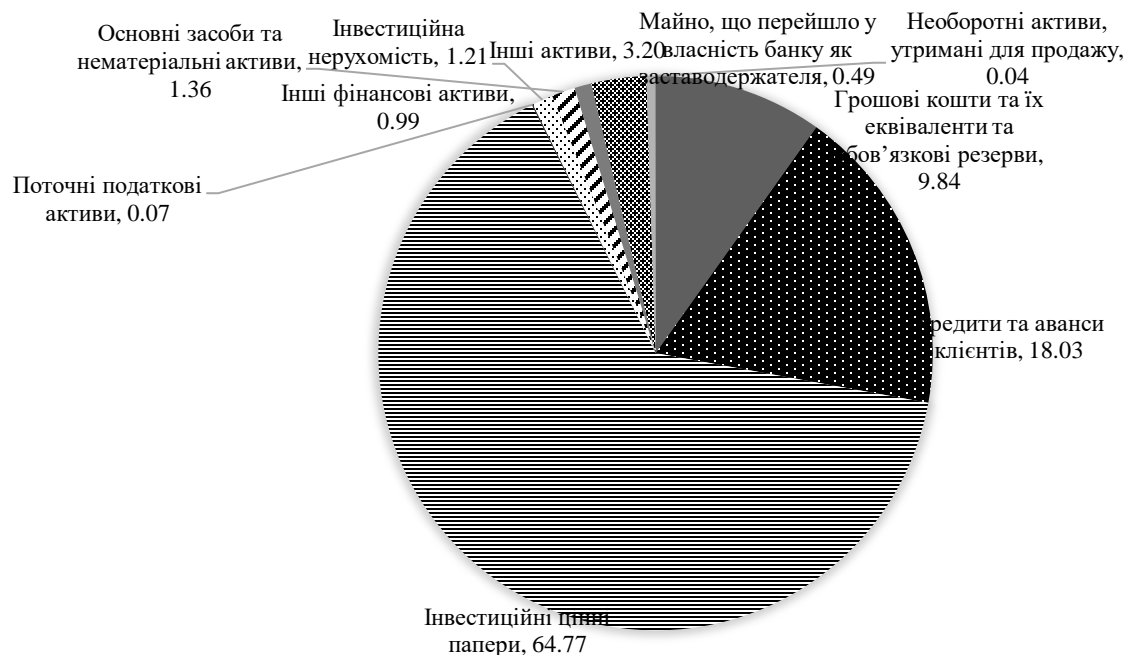

Рис. 2.1. Структура активів АТ КБ «Приватбанк» в 2018 р., % до підсумку [43]

Найвищу частку в активах в 2018 р. займали саме інвестиційні цінні папери (в основному – ОВДП), частка складала майже 65%, а кредити та аванси клієнтів за часткою склали 18%, грошові кошти – менше 10% активів. Решта активів займала дуже незначну частку, менше 10% в сумі, що свідчить про високу залежність банку від саме цих вищенаведених активів. Порівняємо, як змінилася ситуація в 2022 р. (рис. 2.2).

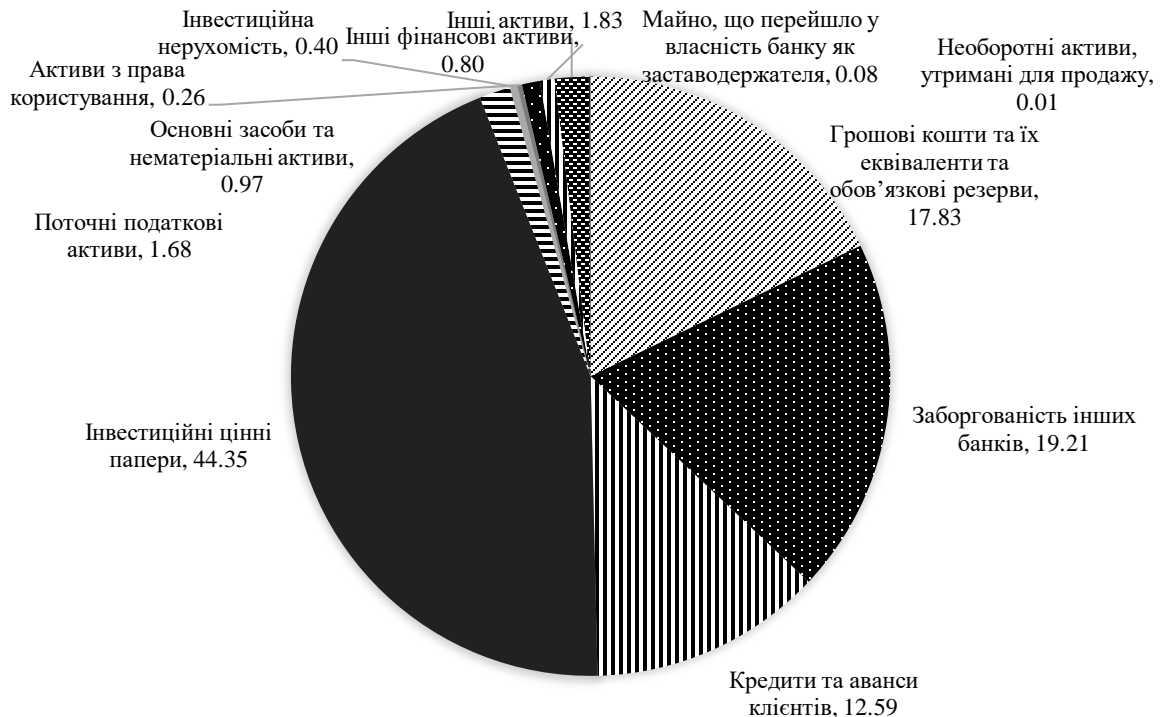

Рис. 2.2. Структура активів АТ КБ «Приватбанк» в 2022 р., % до підсумку [43]

Варто зазначити, що за підсумком 2022 р. порівняно з 2018 р. знизилась частка кредитів та авансів клієнтів до 12,6%, також з'явилась заборгованість інших банків (19,2%), знизилась частка інвестиційних цінних паперів з 65% до 44,3%. Банк наростив частку грошових коштів та їх еквівалентів з 10% в 2018 р. до 17,83% в 2022 р. Суттєвий ріст у складі активів готівки та їх еквівалентів вказує на необхідність підвищеної ліквідності через невизначені умови, викликані розпочаттям повномасштабної війни. Ураховуючи, що найбільшу частину активів АТ КБ "Приватбанк" становлять інвестиційні цінні папери, грошові кошти та кредити та аванси клієнтів, для даного банку ключовим є здійснення управлінської діяльності з пріоритетним розвитком вказаних статей активів.

Визначивши основні джерела наповнення активів АТ КБ «Приватбанк» далі доречно розглянути склад та структуру пасивів банку.

Після визначення основних джерел формування активів АТ КБ "Приватбанк" розглянемо далі їх склад та структуру пасивів банку.

Дані табл. 2.2 свідчать, що сума зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» виявляє тенденцію до збільшення. Темпи зростання обсягів зобов'язань протягом аналізованого періоду складають 94,4% проти 95,8% темпів зростання активів. Тобто, незважаючи на збільшення обсягів зобов'язань, активи АТ КБ «Приватбанк» зростають більш швидкими темпами.

Таблиця 2.2

Склад зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» за 2018-2022 рр., млн грн [43]

Показники	Роки					Приріст	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2018	
						млн. грн.	%
Заборгованість перед НБУ	9817	7721	0	0	0	-9817	-
Заборгованість перед іншими банками та іншими фінансовими організаціями	195	201	19	3	5	-190	-97,44
Кошти клієнтів	231055	240621	312568	325303	471970	240915	104,27
Зобов'язання орендаря з лізингу	0	1748	1844	0	0	0	-
Поточне зобов'язання з податку на прибуток	0	0	9	5	8	8	-
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	136	121	147	67	43	-93	-68,38
Інші фінансові зобов'язання	2249	1522	2912	1795	2271	22	0,98
Резерви та нефінансові зобов'язання	3132	3260	12087	7508	8510	5378	171,71
Усього зобов'язань	246584	255194	329586	334681	482807	236223	95,80

Капітал АТ КБ "Приватбанк" відзначався нестійкою динамікою. Наприклад, у 2022 році загальна вартість капіталу зросла лише на 8,9% у порівнянні з 2020 роком, але в порівнянні з 2021 роком капітал зменшився на 13,25% через значне зростання нереалізованих збитків. На рис. 2.3 наведена структура зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» в 2018 р.

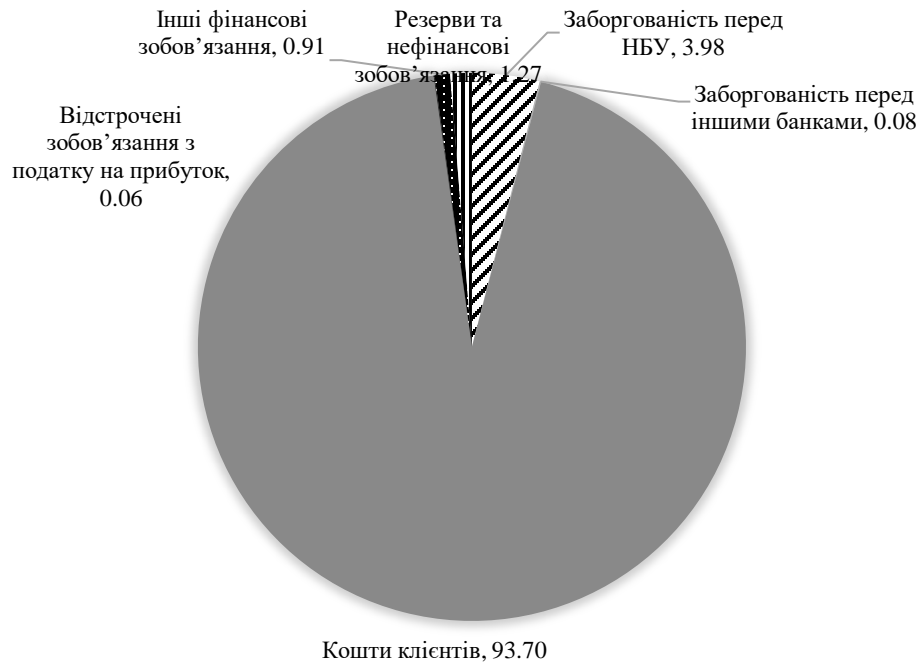

Рис. 2.3. Структура зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» в 2018 р., % до підсумку [43]

В 2018 р. основну частку пасивів склали кошти клієнтів (майже 94%), а заборгованість перед НБУ склала майже 4%, решта статей були несуттєвими за часткою. На рис. 2.4 наведена структура зобов'язань банку в 2022 р.

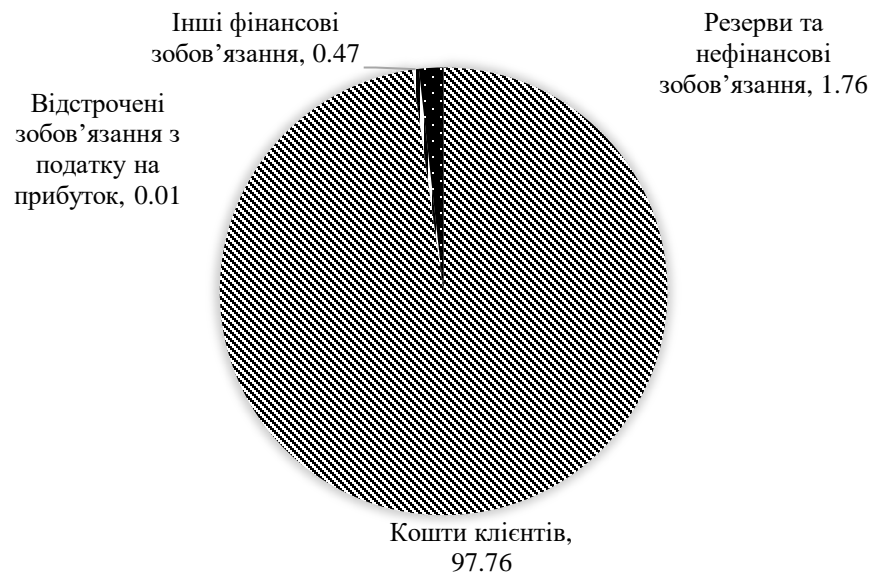

Рис. 2.4. Структура зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» в 2022 р., % до підсумку [43]

В 2022 р. кошти клієнтів АТ КБ «Приватбанк» склали майже 98% всіх зобов'язань банку, а резерви та нефінансові зобов'язання склали лише трохи більше 1%. Така ситуація свідчить про те, що клієнти більше коштів стали зберігати в банку після початку повномасштабної війни.

У порівнянні з 2021 роком загальні резерви та інші фонди зросли на 18,08 у 2022, що призвело до деякого пом'якшення зменшення вартості власного капіталу банку (див. таблицю 2.3). Банк формує свій капітал з акціонерного капіталу, резервів переоцінки активів, фінансового результату від операцій з акціонерами, а також загальних резервів та інших фондів.

Таблиця 2.3

Склад капіталу АТ КБ «Приватбанк» за 2018-2022 рр. [43]

Показник	Роки					Приріст	
	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2018	
						млн. грн.	%
Акціонерний капітал	206060	206060	206060	206060	206060	0	0,00
Емісійний дохід	23	23	23	23	23	0	0,00
Резерв переоцінки приміщень	687	614	689	794	521	-166	-24,16
Нереалізований (збиток)/прибуток від інвестиційних цінних паперів	-3303	-1274	-2937	-4886	-15690	-12387	375,02
Результат від операції з акціонером	12174	12174	12174	12174	12174	0	0,00
Загальні резерви та інші фонди	6211	6850	27	9696	11449	5238	84,33
Накопичений дефіцит	-190388	-169918	-162980	-157247	-156749	33639	-17,67
Частка неконтролюючих учасників	0	0	1	1	1	1	-
Усього капіталу	31464	54529	53057	66615	57789	26325	83,67

Акціонерний капітал та зультат від перації з акціонером та загальні резерви та інші фонди протягом досліджуваного періоду залишалися незмінними і склали 206060 млн. грн, 12174 млн. грн та 27 млн. грн. відповідно.

Важливо відзначити позитивну тенденцію у зменшенні накопиченого дефіциту, який протягом аналізованого періоду знизився на 33639 млн. грн. Загальна вартість капіталу у 2022 р. збільшилась на 26325 млн грн порівняно з 2018 роком.

В табл. 2.4 наведена динаміка доходів та витрат банку, а також прибутку протягом 2018-2022 рр.

Таблиця 2.4

Динаміка доходів, витрат та прибутку АТ КБ «Приватбанк» протягом 2018-2022 рр., млн грн[43]

Стаття	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення (2022-2018)	
						Абсолютне	%
Процентні доходи	30754	33841	33563	35854	43686	12932	42,05
Процентні витрати	14002	14174	11961	6537	3768	-10234	-73,09
Чистий процентний дохід	16752	19667	21602	29317	39918	23166	138,29
Комісійні доходи	19590	24575	27649	35057	32945	13355	68,17
Комісійні витрати	4402	6386	8888	11840	12505	8103	184,08
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою	1983	2589	-7460	3226	14655	12672	639,03
Прибуток до оподаткування	12789	32609	24296	35067	34672	21883	171,11
Чистий прибуток (збиток)	12789	32609	24302	35050	30198	17409	136,12

Слід зазначити, що вплив початку війни мав негативний вплив на прибутковість АТ КБ "Приватбанк". Проте, чистий прибуток банку в 2022 році зменшився всього на 13,84% порівняно з 2021 роком. Порівняно з 2020 роком банк суттєво збільшив процентні доходи, при цьому скоротивши процентні витрати, що

було обумовлено зниженням відсоткових ставок за депозитами та удосконаленням механізму стягнення заборгованості та відсотків від позичальників. У 2022 році комісійні доходи зменшилися на 6,02% порівняно з 2021 роком, натомість комісійні витрати зросли на 5,62%. У 2022 році прибуток від операцій з іноземною валютою становив 14655 млн грн, що перевищує показник 2021 року на 354,28%. Це свідчить про високу прибутковість валютних операцій, особливо враховуючи значне зниження курсу гривні у 2022 році внаслідок війни.

Можемо зазначити у підсумку, що АТ КБ «Приватбанк» сучасний державний банк, який гарантує своїм користувачам відшкодування коштів, оскільки є учасником фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Головною метою діяльності якого є реалізація банківських операцій з метою отримання прибутку для власного розвитку та задоволення інтересів власника. АТ КБ "Приватбанк" є універсальним банком, який надає різноманітні банківські та фінансові послуги, охоплюючи як національну, так і іноземну валюту, за винятком послуг страхування. Банк завершив 2022 фінансовий рік з чистим прибутком у сумі 30,2 мільярда грн, що є досить суттєвим показником, попри військову агресію з боку РФ.

2.2. Оцінка управління ліквідністю банку АТ КБ «Приватбанк»

Таблиця 2.5 містить коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості АТ КБ "Приватбанк". Отримані результати свідчать, що у 2022 році фінансова стійкість банку зменшується, що вказує на менш ефективну діяльність порівняно з попередніми роками. Це зменшення пов'язане зі погіршенням фінансових показників внаслідок війни.

Весь період дослідження характеризується тим, що коефіцієнт надійності відповідав нормативним вимогам. Однак найнижче значення цього показника в АТ КБ "Приватбанк" зафіксоване у 2022 році.

Таблиця 2.5

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості банку АТ КБ «Приватбанк» протягом 2020-2022 рр. [43]

Показники	Оптимальне значення	Роки			Абсолютний приріст	
		2020	2021	2022	2021-2020	2022-2021
Коефіцієнт надійності	>0,08 – 0,1	0,16	0,19	0,12	0,03	-0,07
Коефіцієнт фінансового важеля	20 : 1	6,21	5,02	8,35	-1,19	3,33
Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та активів	>0,04	0,19	0,17	0,11	-0,02	-0,06
Коефіцієнт відношення статутного капіталу до власного капіталу	0,015 – 0,5	3,88	3,09	3,56	-0,79	0,47
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	12-15	1,86	1,95	2,62	0,09	0,68
Відношення власного капіталу до залучених коштів	0,05	0,16	0,20	0,12	0,04	-0,08

Коефіцієнт фінансового важеля зріс до 8,35 у 2022 році, порівно з 6,21 у 2020 році. Цей показник залишається на прийнятному рівні для банківських установ, особливо в порівнянні з 5,02 гривні у 2021 році та 6,21 гривні у 2020 році.

Коефіцієнт відношення власного капіталу до активів відповідає нормативним вимогам протягом аналізованого періоду. У 2020 році зафіксоване найвище значення цього показника, яке становило 0,19, проте за два роки знизилася на 0,8.

Коефіцієнт відношення статутного капіталу до власного капіталу протягом усього досліджуваного періоду систематично перевищує нормативне значення, що вказує на високий рівень залежності АТ КБ «Приватбанк» від акціонерного капіталу.

Але, весь час спостерігалася вкрай низьке значення коефіцієнта мультиплікатора капіталу. Передусім, це вказує на те, що темп зростання активів значно перевищує темп зростання акціонерного капіталу, що породжує ризики банківської діяльності в майбутньому.

Зміни відношення власного капіталу до залучених коштів у 2022 році свідчать, що власний капітал порівняно з привабленими коштами скоротився, призводячи до дефіциту власного банківського капіталу. Що водночас, викликає додаткові загрози в умовах воєнної фінансової нестабільності. Необхідно вживати заходів щодо максимізації власного капіталу.

«Приватбанк» протягом 2020 р.–2022 р. відповідає економічним нормативам та вимогам, установленим Національним банком України, згідно з нормативними показниками ліквідності (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка показників нормативів АТ КБ «Приватбанк» у 2020-2022 рр. [43]

Показники	Нормативне значення	Роки			Абсолютне відхилення	
		2020	2021	2022	2021-2020	2022-2021
Норматив регулятивного капіталу, млрд. грн. (Н1)	>500 млн. грн. >200 млн. грн. (від 18.06.2020)	35257	43050	54582	7793	11532
Норматив адекватності регулятивного капіталу, % (Н2)	>10 %	28,09	27,32	23,02	-0,77	-4,3
Норматив достатності основного капіталу, % (Н3)	>7 % (від 01.01.2020)	14,06	13,67	11,51	-0,39	-2,16
Норматив короткострокової ліквідності, % (Н6)	>60%	92,92	92,5	-	-0,42	-

Згідно із табл. 2.6, норматив регулятивного капіталу у 2022 році зріс на 11532 млн грн в порівнянні з попереднім роком, а також відзначився значним зростанням у 2021 році в порівнянні з 2020 роком - на 7793 млн. грн. Дотупний регулятивний капітал АТ КБ «Приватбанк» суттєво перевищує нормативне значення у 500 млн. грн, яке НБУ з 18.06.2020 р. становить 200 млн. грн.

Норматив адекватності регулятивного капіталу демонструє тенденцію до зменшення, скоротившись на 4,3% у 2022 році до позначки 23,04%, і на 0,77% у 2021 році, до позначки 27,32%. Навіть при цьому зниженні, значення залишається на припустимому рівні, оскільки воно перевищує 10%. Упродовж 2020-2022 років

норматив адекватності регулятивного капіталу в АТ КБ «Приватбанк» значно перевищував встановлені нормативи.

Протягом аналізованого періоду, норматив достатності основного капіталу, розрахований з 01.01.2020 року, також перевищував встановлені вимоги у розділі понад 7%. Однак у 2022 році цей показник зменшився на 2,16%, становлячи 11,51%. Ці відомості свідчать про суттєве зменшення основного капіталу АТ КБ «Приватбанк», вплив якого був визначений збройною агресією в Україні. Норматив короткострокової ліквідності протягом усього аналізованого періоду значно перевищував встановлені норми, що свідчить про те, що активи АТ КБ «Приватбанк» перевищували зобов'язання з кінцевим строком погашення до одного року. Починаючи з 2022 року, цей показник не визначається відповідно до рекомендації НБУ.

Таблиця 2.7 відображає зміни в діючих ліквідності банку впродовж 2020-2022 років, включаючи розрахунки таких показників, як NSFR, LCR_{ВВ} і LCR_{ІВ}, здійснювані банками України.

Таблиця 2.7

Динаміка сучасних нормативів ліквідності АТ КБ «Приватбанк» NSFR, LCR_{ВВ}, LCR_{ІВ} протягом 2020-2022 рр., % [43]

Коефіцієнт	Нормативне значення	2020	2021	2022	Відхилення (2022-2020), %
NSFR	90	-	156,57	182,24	-
LCR _{ВВ}	100	278,23	258,85	311,01	32,78
LCR _{ІВ}	100	218,18	200,36	260,14	41,96

«Коефіцієнт NSFR не був розрахований відповідно до вимог Національного банку України на кінець 2020 року, проте загальне значення цього показника перевищувало норматив протягом двох років. Те ж можна сказати і про нормативи валютної ліквідності» [30].

Протягом 2022 року збільшилася готівкова ліквідність банку, що вказує на зростання припливу коштів у національній та іноземній валюті. У цілому можна зауважити, що в АТ КБ «Приватбанк» спостерігається перевищення рівня ліквідності. У 2022 році, завдяки низьким депозитним ставкам, населення та підприємства менше відкладали гроші на депозити і утримували кошти на банківських картках.

У порівнянні з 2020 роком, у 2022 році банк підвищив свій рівень ліквідності в усіх валютах, що відбулося за рахунок збільшення як гривневих, так і валютних активів, зокрема завдяки розширенню портфеля конвертованих депозитів клієнтами наприкінці 2022 року. Значення показника LCR підвищилось з 2021 по 2022 рік, але все одно залишилось нижчим, аніж у 2020 році. Варто зауважити, що як для гривневого так і для іноземного еквіваленту, АТ КБ «Приватбанк» відзначився значним перевищенням ліквідності [30].

Серед найприбутковіших банків України у 2022 році АТ КБ «Приватбанк» з прибутком більш ніж 30 млрд грн, що на 16% менше, ніж у 2021 році, значна частина прибутку зароблена банком на ОВДП, які йому надані урядом і будуть повернуті Кабміну у вигляді дивідендів [8].

Важливим кроком з точки зору збільшення заощаджень у банках став дозвіл на купівлю населенням іноземної валюти (на суму еквівалентну 50000 грн, а згодом було дозволено купівлю валюти на суму еквівалентну 100000 грн) з подальшим розміщенням її на депозит, строком 3 та більше місяців [42]. Це також вплинуло на ліквідність банківської системи в цілому, в т. ч. АТ КБ «Приватбанк», збільшивши її, оскільки населення через різницю готівкового та карткового курсу долара почало поступово продавати готівкову валюту та купувати за допомогою безготівкових інструментів на депозит на 3 місяці. Таким чином, цей інструмент дозволив отримати вкладникам прибуток в валюті, а банк отримав приріст гривні на власних рахунках. Загальний приріст коштів громадян склав 107,6 млрд грн

(збільшення на 48%). Таке зростання у першу чергу зумовлене тим, що через державні банки, в т. ч. АТ КБ «Приватбанк», здійснювались виплати зарплат військовослужбовцям та соцвиплати після 24 лютого, в той час як процентні ставки за депозитами у цих банках є досить низькі [22].

Кошти клієнтів АТ КБ «Приватбанк» переважно сформовані шляхом залучення коштів фізичних осіб в національній валюті на поточні рахунки, що відповідає його бізнес-моделі як платіжного центру. З одного боку, це знижує вартість ресурсної бази порівняно з середньоринковими, з іншого – спричиняє зростання ризику ліквідності через чутливість цієї складової до впливу зовнішніх та внутрішніх факторів та необхідність постійного рефінансування [23].

Як зазначається у виданні «РБК-Україна», після націоналізації АТ КБ «Приватбанк» якість активів істотно підвищилася. Була на 15,79% збільшена адекватність капіталу при нормативі НБУ не менше 10%, а регулятивний капітал банку збільшено на 17,42 млрд гривень і становив 20,56 млрд гривень на кінець 2017 р. Серед інших результатів роботи банку варто відзначити отримання «Приватбанком» статусу уповноваженого банку по збереженню готівки НБУ і первинного дилера по роботі з ОВДП [53].

Загалом варто зазначити, що ліквідність банків України значно зросла завдяки фінансуванню державного бюджету та міжнародній допомозі. В даний момент головною проблемою є надлишкова ліквідність, яку НБУ планує зменшити за допомогою введення нових вимог до обов'язкового резервування, що сприятиме зростанню строкових депозитів, в першу чергу, це стосується великих банків, зокрема АТ КБ «Приватбанк». Збереження прибутку та прибутковості в останні місяці дає підстави стверджувати, що банківська система змогла подолати збитки, завдані на початку війни, і має достатню фінансову стійкість для розширення кредитування з урахуванням поступового відновлення економіки.

Таким чином, більшість досліджених показників, що характеризують фінансову стійкість, ділову активність та адекватність капіталу, демонструють динаміку до покращення. Відповідно, АТ КБ «Приватбанк» є надійним банком, а повернення всіх коштів, які населення тримає на депозиті в банку, гарантує держава, тому банк справедливо вважається одним з найстійкіших у фінансовому плані.

2.3. Проблеми управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк»

Однією з головних проблем в управлінні ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» є наявність високого показника непрацюючих кредитів в загальному кредитному портфелі банку. Непрацюючі кредити («NPLs») входять до числа найбільш системних порушень договірних відносин. Вони впливають на економіку шляхом нераціонального розподілу кредитів та зниження довіри учасників ринку, що в кінцевому підсумку уповільнює зростання економіки країни.

Згідно з класифікацією НБУ, непрацюючий кредит (NPL) – це актив, за яким прострочення погашення боргу перевищує 90 днів (30 днів для банків-боржників) або за яким боржник неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення. Це визначення відповідає рекомендаціям Міжнародного валютного фонду щодо врегулювання питань NPLs [35].

На рис. 2.5 наведена динаміка рівня непрацюючих кредитів АТ КБ «Приватбанк» та в цілому по банківській системі України протягом 2015-2023 рр.

Можна побачити, що ще в 2015 р., до націоналізації АТ КБ «Приватбанк» рівень непрацюючих кредитів банку був нижчим за рівень в середньому по банківській системі України. Згідно зі звітністю «Приватбанку», банк окремо виділяє групу непрацюючих кредитів, які були видані до 19 грудня 2016 року (тобто до націоналізації). Відповідно, внаслідок приватизації, банк переформатував звітність, і після цього до непрацюючих кредитів почали

включатися позики, які були надані пов'язаним особам І. Коломойського та Г. Боголюбова, які були колишніми власниками банку.

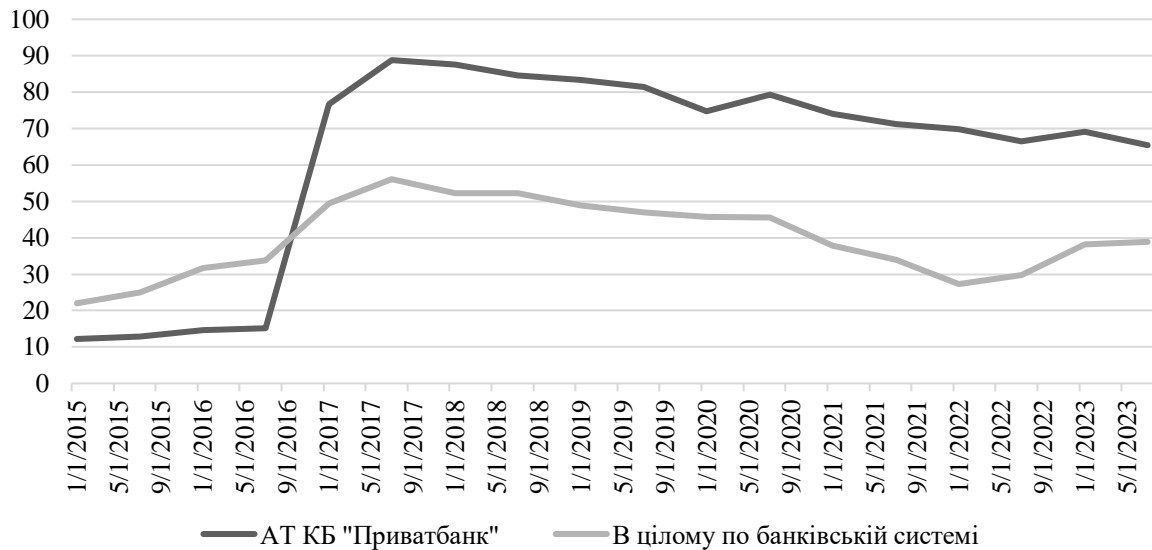

Рис. 2.5. Динаміка рівня непрацюючих кредитів АТ КБ «Приватбанк» та в цілому по банківській системі України протягом 2015-2023 рр., % [32]

Наведені дані свідчать, що частка непрацюючих кредитів протягом періоду дослідження була стабільно високою, та протягом тривалого часу перевищувала середні значення по банківській системі України. Зважаючи на те, що ці кредити практично повністю покриті сформованими резервами, їх негативний вплив певною мірою знівельовано. Водночас, зважаючи на швидке зростання кредитування роздрібного сегмента, слід посилити увагу щодо роботи з превенції виникнення проблемної заборгованості.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що активи банку не створюють загрози втрати ліквідності, оскільки на балансі сформовані достатні первинні та вторинні резерви ліквідності, що нівелюють негативний вплив короткострокових джерел фінансування, дохідні активи сформовані переважно державними цінними паперами з високим рівнем ліквідності та дохідності. Загрозу для ліквідності банку становить надвисока частка непрацюючих кредитів на балансі з можливим зростанням через зниження здатності позичальників

обслуговувати свої борги через погіршення економічного середовища в країні [33].

Зважаючи на проблему високого рівня непрацюючих кредитів, АТ КБ «Приватбанк» на суму більш ніж 65% власного кредитного портфелю не отримує прибуток, а це приблизно еквівалентно сумі 182,45 млрд грн, що не дає вийти банку на суттєво кращі фінансові результати.

Також варто зазначити, що співвідношення депозитів банку та наданих кредитів є суттєво вищим за 100%, що свідчить про надлишкову ліквідність та намагання банку знизити власні ризики, не надаючи великої суми кредитних коштів (рис. 2.6).

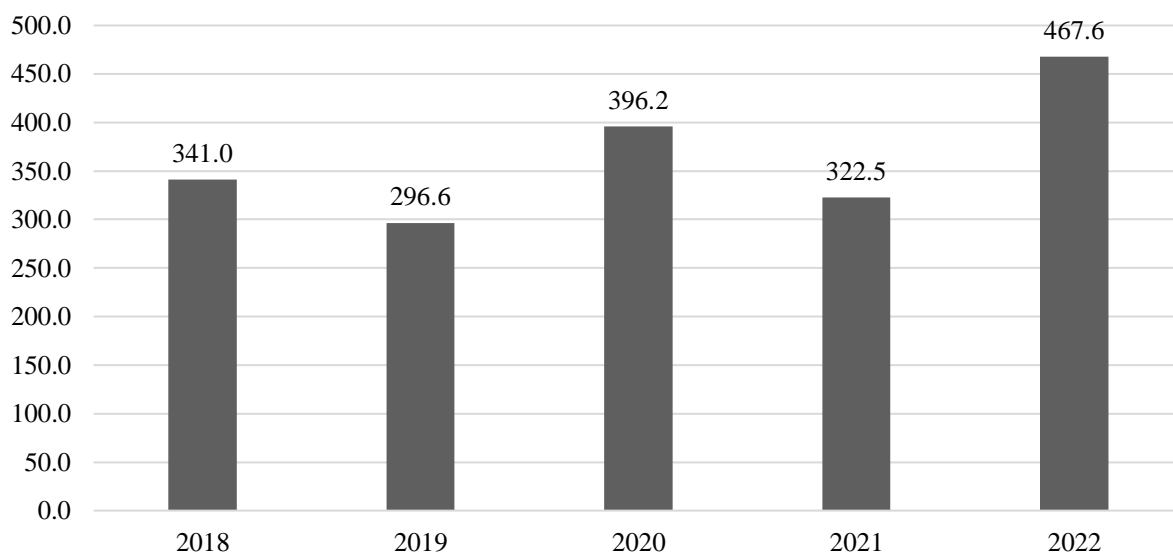

Рис. 2.6. Динаміка співвідношення депозитів та кредитів АТ КБ «Приватбанк», % [32]

Станом на кінець 2022 р., депозити АТ КБ «Приватбанк» становили 467% від кредитного портфеля банку. Така ситуація свідчить про те, що банк не надає достатньо кредитів для зростання економіки, втім, на сьогодні для банку є більш перспективним та низькоризиковим варіантом вкладення коштів у державні цінні папери (ОВДП) та депозитні сертифікати НБУ. На рис. 2.7 наведена динаміка

співвідношення вкладених коштів в інвестиційні цінні папери до всього депозитного портфеля банку.

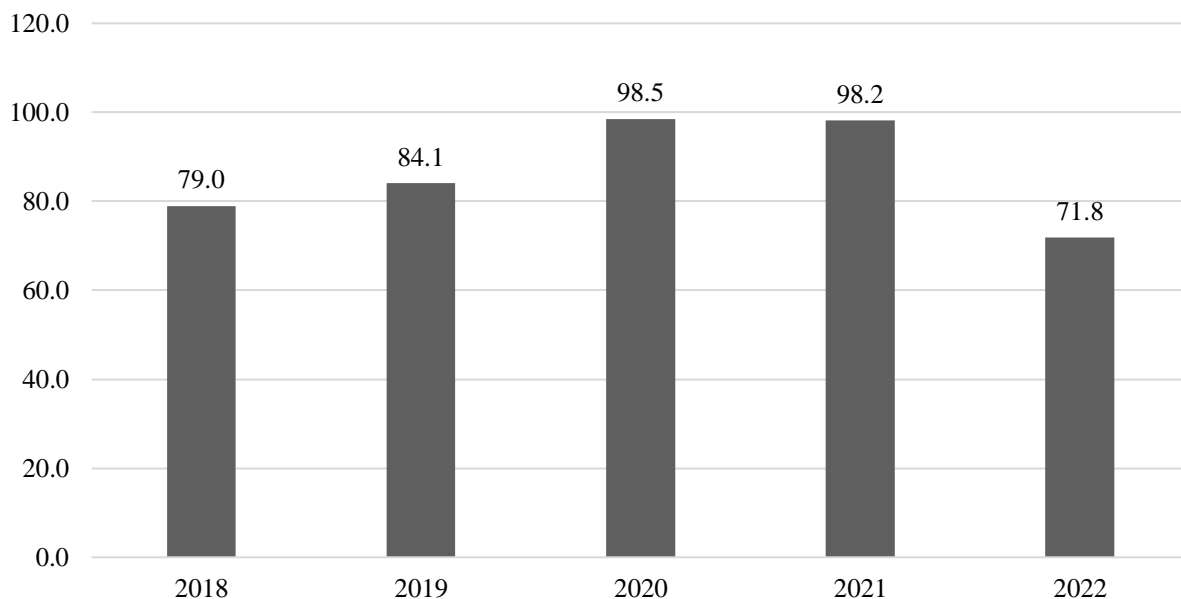

Рис. 2.7. Динаміка співвідношення вкладених коштів в інвестиційні цінні папери до всього депозитного портфеля АТ КБ «Приватбанк», % [32]

Можна побачити, що протягом 2020-2021 рр. вкладені кошти АТ КБ «Приватбанк» в інвестиційні цінні папери склали більш ніж 98% депозитного портфеля. Загалом, протягом усього досліджуваного періоду депозитний портфель банку використовувався на купівлю інвестиційних цінних паперів в значному обсязі, і можна стверджувати, що АТ КБ «Приватбанк» обрав стратегію невисокого рівня ризику та, відповідно, високої ліквідності. При цьому, банк отримувал невисокий, але стабільний рівень прибутку.

Незважаючи на суттєві суми вкладень на депозити від населення та бізнесу, середні відсоткові ставки АТ КБ «Приватбанк» за депозитами є суттєво нижчими, ніж за кредитами, і є нижчими за темпи інфляції, що не стримує вкладників оформлювати нові депозитні угоди (рис. 2.8).

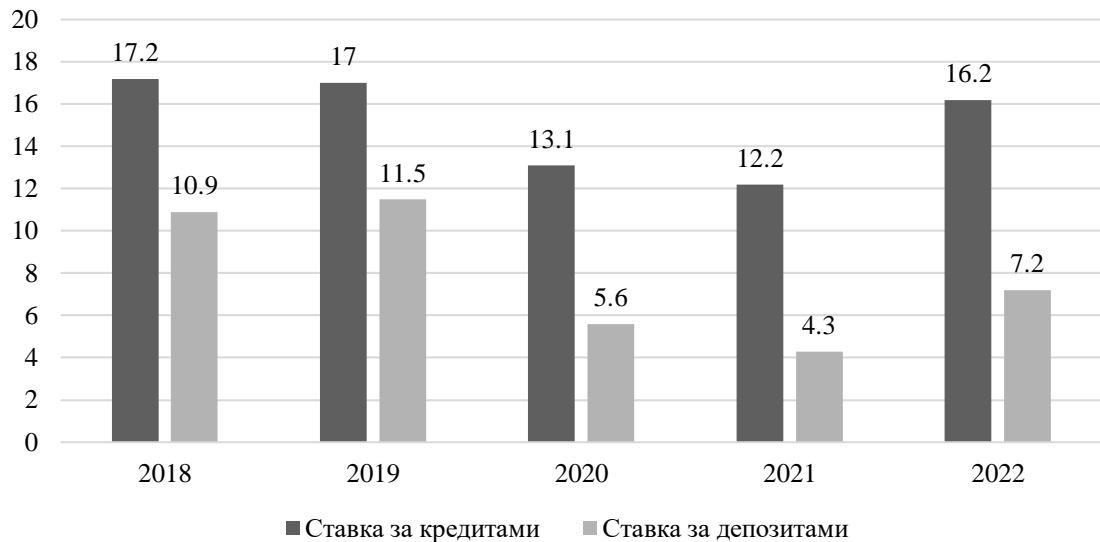

Рис. 2.8. Динаміка середніх ставок за кредитами та депозитами АТ КБ «Приватбанк», % річних [32]

В 2022 р. середня ставка за кредитами АТ КБ «Приватбанк» перевищувала ставку за депозитами на 9%. Загалом, АТ КБ «Приватбанк», з огляду на показники залучення депозитів та надання кредитів, дотримується політики збільшення ліквідності задля недопущення загострення тих проблем, які вже існують або існували раніше (наприклад, збільшення рівня непрацюючих кредитів, завищений рівень ризику на одного контрагента тощо).

Згідно з дослідженням Ю. П. Макаренко, в табл. 2.8 узагальнено внутрішні та зовнішні фактори впливу на ліквідність АТ КБ «Приватбанк», та зазначено напрямки дії та рівень впливу.

Важливо відзначити, що основними негативними чинниками, які впливають на нього, є нерівноважність активів і зобов'язань щодо сум і строків у короткостроковому періоді, яка виникає через обмежені можливості банку залучати короткострокове фінансування та значна частка неефективних активів на балансі.

Таблиця 2.8

Фактори впливу на ліквідність АТ КБ «ПриватБанк»
та зазначення напрямку їх дії [23]

Назва	Індикатор	Напрямок дії	Рівень впливу
Внутрішні спеціальні фактори	Часика проблемної заборгованості	Дестимулятор	Значний негативний через високий рівень не діючих кредитів на балансі банку
	Чутливість пасивів до зміни процентних ставок	Дестимулятор	Значний негативний через високий рівень не діючих кредитів на балансі банку
	Дисбаланс активів та пасивів за строками	Дестимулятор	Значний негативний через значні геми активів та зобов'язань в часовому інтервалі до одного року
	Достатність резервів ліквідності	Стимулятор	Позитивний вплив через достатність буферів ліквідності, зокрема державних цінних паперів строком погашення більше одного року
	Частка зобов'язань в іноземній валюті	Дестимулятор	Низький негативний вплив через доларизацію зобов'язань у рекомендованих НБУ межах (30%)
Внутрішні загальні фактори	Достатність капіталу	Стимулятор	Позитивний через достатність капіталу банку в стресових умовах (за результатами стрес-тестування НБУ)
	Низький рівень репутаційного ризику	Стимулятор	Негативний, зважаючи на судові суперечки, пов'язані з законністю націоналізації банку

Загалом, банк відповідав вимогам Національного банку України щодо ліквідності, і він мав достатні активи, щоб задовольнити всі зобов'язання перед своїми клієнтами, які розмістили свої кошти на поточних і депозитних рахунках, а також перед кредиторами та акціонерами. Проте, зависокий рівень залучених депозитів в порівнянні з кредитами, концентрація на невисокому рівні ризику в діяльності після націоналізації та наявність кредитного портфеля з непрацюючими кредитами, які існують ще з періоду до 2016 р., свідчить про проблеми в управлінні ліквідністю АТ КБ «ПриватБанк», які необхідно вирішувати з використанням комплексних методів, що дозволить отримати кращі фінансові результати.

Висновки до розділу 2

У даному розділі ми встановили, що АТ КБ «Приватбанк» є банком, який надає різноманітні банківські та фінансові послуги як у національному так і в іноземному еквіваленті. Даний банк відіграє важливу роль на банківському ринку України і продовжує забезпечувати прибуток, навіть у зоні впливу пандемії COVID-19 і конфлікту в Україні. В результаті націоналізації банк залишається провідним учасником на ринку, що підтверджується утриманням клієнтської бази та популярністю серед населення. Навіть за умов військових конфліктів, банк функціонує з обмеженнями, встановленими Національним банком України, і з урахуванням ситуації з безпекою в регіонах, де тривають бойові дії.

Після націоналізації АТ КБ «Приватбанк» стабілізував свою фінансову стійкість та ліквідність, проте проблемою залишився високий рівень непрацюючих кредитів, які залишились на балансі з часів володіння банком колишніх власників.

За весь період дослідження норматив короткострокової ліквідності був значно вищий від необхідного, вказуючи на те, що АТ КБ «Приватбанк» мав значний залишок активів порівняно із зобов'язаннями, які мали бути погашені протягом одного року. У 2022 році ліквідність банку зросла, що свідчить про збільшення надходжень грошей в національній і іноземній валюті.

Загалом, АТ КБ «Приватбанк» має надлишок ліквідності, оскільки у 2022 році населення та бізнес зберігали кошти на картках через низькі депозитні ставки, а не відкривали депозити. Порівняно з 2020 роком, банк збільшив ліквідність в різних валютах, завдяки зростанню як гривневих, так і іноземних активів, завдяки відкриттю конвертаційних депозитів клієнтами наприкінці 2022 року. Збереження прибутку та прибутковості в останні місяці свідчить про те, що банківська система

подолала початкові збитки та має достатню фінансову стійкість для розширення кредитування в умовах поступового відновлення економіки.

Загалом, висока концентрація залучених депозитів порівняно з видачею кредитів, спрямованість на низький ризик після націоналізації та наявність кредитного портфеля з непрацюючими кредитами, потребують комплексного рішення даних проблем, що в майбутньому може дати можливість очікувати збільшення прибутків АТ КБ «Приватбанк».

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний досвід удосконалення управління ліквідністю банків

Ключові принципи щодо ефективного банківського нагляду, у тому числі щодо ліквідності, були розроблені Базельським комітетом з банківського нагляду у співпраці з наглядовими органами держав усього світу. Цілі «Базеля III» мають бути досягнуті, на думку реформаторів, шляхом забезпечення «здорового способу життя» у перевазі найбільших (глобальних та національних) системних банків, від спроможності та стресостійкості яких залежать національні економіки та глобальні кризи [2].

Можна відзначити, що «в США немає узаконеної системи виміру ліквідності банку. Її визначення та підтримка є завданням керівництва банку. Вибір показників з метою оцінки ліквідності може змінюватися залежно від ринку, на якому функціонує банк; типу чи виду банку; змісту та переліку банківських операцій» [27].

У практиці банківської діяльності розроблено кілька загальних підходів до вирішення проблем ліквідності: забезпечення ліквідності за рахунок активів; використання переважно позикових ліквідних коштів задоволення попиту на гроші; збалансоване керування ліквідністю. Оцінку ліквідності банку можна визначити за допомогою найпоширеніших показників, що наведені нижче [27]:

$$L_1 = \frac{\text{Первинні резерви}}{\text{Депозити}} \geq 5 - 10\%; \quad (3.1)$$

$$L_2 = \frac{\text{Первинні резерви} + \text{Вторинні резерви}}{\text{Депозити}} \geq 15 - 25\%; \quad (3.2)$$

$$L_3 = \frac{\text{Кредити}}{\text{Депозити}} = 60 - 70\%; \quad (3.3)$$

$$L_4 = \frac{\text{Основні депозити}}{\text{Всього депозити}} \geq 75\%. \quad (3.4)$$

Первинні резерви становлять суму касових коштів та кореспондентські рахунки в центральному банку, вторинні – являють собою високоліквідні цінні папери, основні депозити – це невеликі рахунки місцевих клієнтів, ймовірність зняття грошей з яких з коротким терміном повідомлення розглядається як мінімальна.

У Японії, як і в інших країнах, ліквідність вимірюють з урахуванням фінансових коефіцієнтів, обчислюваних за балансами, і які відображають ліквідність балансу; визначення потреби у ліквідних коштах з урахуванням грошових потоків банку у відповідних періодах. Співвідношення між статтями балансу в Японії вводять самі банки [27].

Особливу увагу приділяють аналізу структури залучених ресурсів, стабільності депозитної бази. «З точки зору стабільності депозити поділяються на основні (стійкі) та леткі. Основні (стійкі) депозити – це депозити, які закріпилися за банком та не покидають його. Чим їх більше, тим вища ліквідність банку. Показник, що характеризує стабільність депозитів, розраховується як відношення суми основних депозитів до їх загальної суми. Банк вважається ліквідним, якщо частка основних депозитів в сумі депозитів становить щонайменше 75%» [27].

Для управління чистою позицією банком на щоденній основі розраховуються заплановані показники чистої позиції з термінами 1 день, 1 тиждень та 1 місяць. У разі досягнення значень запланованих показників у розмірі 80% від встановлених граничних значень банк вживає відповідних заходів для формування джерел фондування, які на певний момент часу відсутні, використовуючи операції на локальному грошовому ринку та кошти головного офісу банку.

Для підтримки ліквідності банківської системи Японії органом нагляду країни впроваджено норми обов'язкового резервування. Суб'єктами резервних вимог у цій країні є всі депозитні установи. База резервування охоплює такі зобов'язання банків: депозити резидентів у національній та іноземній валютах; облігації банків, номіновані у національній валюті; кошти у довірчому управлінні; зобов'язання перед нерезидентами у національній валюті тощо [63, с. 423].

Банк Японії використовує прогресивну систему нормативів: чим більша сума залучених банком депозитів, тим вищий норматив відрахувань до фонду обов'язкових резервів. «Банки за порушення резервних вимог сплачують пеню за ставкою, яка дорівнює офіційній обліковій ставці, плюс 3,75 процентних пунктів, і ця пеня сплачується уряду через центральний банк» [63].

Загалом, у розвинених країнах, таких як США, керування ризиками базується на оцінці надлишку або нестачі ліквідності. Цей процес включає порівняння загальної суми активів протягом певного періоду з сумою пасивів за цей самий період, і визначення надлишку або нестачі ліквідності на підставі накопичених результатів. Далі проводиться порівняння цієї суми з граничним рівнем, встановленим банком. Цей процес відомий як геп-аналіз, і його використовують комерційні банки в Україні для управління ризиком ліквідності.

У багатьох інших країнах, таких як Японія, Франція, Великобританія і Німеччина, показники ліквідності розраховуються на основі співвідношення між активами і пасивами на балансі банку за строками і обов'язкові для всіх банків. Проте в США немає обов'язкових нормативів ліквідності, і банки самі вирішують це питання. Проте регулятори банківської сфери постійно контролюють ліквідність і оцінюють якість її управління через інспекції на місцях з використанням рейтингової системи «CAMEL», де ліквідність є одним з ключових показників діяльності [27].

Оскільки ліквідність має вирішальне значення для банків та збереження стабільності банківської системи загалом, багато країн встановлюють обов'язкові

норми ліквідності. Це вимагає від банків підтримувати показники ліквідності не нижче певного рівня, який визначається на підставі досвіду та конкретних економічних умов в країні.

В табл. 3.1 наведено огляд різних підходів органів банківського нагляду в різних країнах до розглянутої проблеми.

Таблиця 3.1

Підходи до державного контролю за банківською ліквідністю [27]

№	Країна	Нормативи ліквідності
1	США	Обов'язкових нормативів не встановлено
2	ФРН	Норматив довгострокової ліквідності
3	Великобританія	Обов'язкових нормативів не встановлено. Контроль за активами та зобов'язаннями щодо термінів погашення
4	Франція	Нормативи коротко- і середньострокової ліквідності
5	Японія	Обов'язкових нормативів не встановлено. Рекомендовано норматив поточної ліквідності
6	Україна	Коефіцієнт чистого стабільного фінансування, коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами, коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземних валютах в гривневому еквіваленті

Обсяг ліквідності в різних країнах відрізняється. «У деяких іноземних країнах наглядові органи можуть не встановлювати обов'язкових нормативів для цього, як, наприклад, в Сполучених Штатах Америки. В інших країнах, таких як Франція, Японія, Англія і Німеччина, може бути визначено лише обмежену кількість показників» [27].

У країнах, де відбувається централізоване регулювання ліквідності, практика використання нормативів може відрізнятися. Важливо відзначити, що Центральний банк Франції не зобов'язує дотримуватися нормативних показників коефіцієнтів для всіх установ. Кожен банк може користуватися розрахованим коефіцієнтом в конкретних ситуаціях і впливати, якщо це необхідно, на інші установи.

Банківські установи в деяких країнах використовують більше, ніж лише стандартні ліквідності показники. Наприклад, британські комерційні банки

обчислюють показники ліквідності для внутрішнього контролю, такі як співвідношення активів до зобов'язань зі строком розміщення активів і зобов'язань до одного та до шести місяців. «У США відсутні строгі вимоги до нормативів ліквідності, встановлених центральним банком. Банки визначають внутрішні показники ліквідності, такі як відношення ліквідних активів і депозитів, ліквідних активів і всіх активів, строкових депозитів і загальної суми депозитів, зобов'язань за виданими кредитами і депозитами» [46, с. 136].

Аналіз ліквідності відрізняється в залежності від ринку, на якому діє банк, типу комерційного банку, різноманіття банківських продуктів та послуг. Керівництво банківських установ повинно розробляти та підтримувати систему показників ліквідності.

Практика центральних банків іноземних країн показує, що коригуючі індикативні інструменти, а не лише стандартні нормативи, є достатньо гнучкими та оперативними засобами регулювання ліквідності банків. Такими інструментами є операції рефінансування, депозитні операції, операції на відкритому ринку з державними цінними паперами та стабілізаційні кредити.

Якщо розглянути досвід застосування методів регулювання ліквідності приватних компаній, які працюють спільно з банками за кордоном, можна стверджувати, що «компанія SAS, чиїми клієнтами є провідні фінансові світові інститути, давно застосовує методи та засоби розрахунку показника LCR у рамках відомого SAS Risk Management for Banking, призначеного для комплексного управління всіма видами банківських ризиків. Однак, незважаючи на те, що SAS вже використовує дані нормативи, не так давно компанією був підготовлений проект із впровадження виключно нових вимог стандарту Базеля III, а саме: поява більш наочного інтерфейсу для гнучкого класифікування активів та пасивів банку, а також покращився функціонал стрес-тестування та візуалізації результатів звітів» [27].

Наприклад, Svenska Handelsbanken вже довгий час вибудовує таку систему керування ліквідністю на основі SAS Risk Management for Banking. Svenska Handelsbanken – шведська банківська компанія, що надає універсальні банківські послуги, у тому числі традиційні корпоративні угоди, інвестиційно-банківські операції, торгівельні та споживчі послуги, страхування життя. «Має понад 460 філій та є однією з найбільших банківських компаній Швеції. Цей досвід дозволив банку побудувати унікальну та ефективну систему управління ліквідністю. Також до користувачів SAS можна віднести: словенський VUB (група Intesa), данський Danske Bank» [27].

У багатьох країнах показники ліквідності розраховуються з активних та пасивних статей балансу, згрупованих за певними термінами. Наприклад, у Франції цим терміном вважається 3 місяці. Звідси випливає, що «коефіцієнт ліквідності буде розраховуватися з відношення активів, розміщених строком на 3 місяці до депозитів до запитання, термінових депозитів та інших ресурсів, які залучені банком на той самий термін. Межа для нього – 60%. Щоквартально банки подають звіт до центробанку» [27].

У Німеччині банки також звітують щомісяця перед територіальним органом Центрального банку про стан їхньої ліквідності. Законом визначено «дотримання таких нормативів: відношення коротко- та середньострокових вкладень (до 4 років) до рівних за строками залучення ресурсів та ощадних вкладів; частка довгострокових вкладень (на термін більше 4 років) у залучених ресурсах на той самий термін. Зазначені показники мають бути вищими за 100% і припускати можливість часткового покриття короткостроковими ресурсами довгострокових вкладень» [57].

У міжнародній практиці вже склався певний перелік рекомендацій для кредитних організацій щодо поліпшення процесу управління ліквідністю. Менеджери з управління цим параметром повинні моніторити діяльність всіх відділів, відповідальних за використання високоліквідних і залучених коштів, а

також працювати у системі з власним функціонуванням. Крім того, вони повинні заздалегідь спрогнозувати, коли великі вкладники і користувачі кредитів у банку планують зняти кошти зі свого рахунку або збільшити вклади. Це допоможе керівництву ретельніше планувати свої дії, коли виникає дефіцит або надлишок високоліквідних активів. Потреба банку у ліквідних коштах і рішення з питань розміщення цих коштів повинні проходити постійний аналіз, щоб, знову ж таки, уникнути дефіциту або надлишку ліквідних коштів.

3.2. Основні заходи для збільшення ефективності управління ліквідністю банків України на прикладі АТ КБ «Приватбанк» та їх економічна ефективність

Оскільки АТ КБ «Приватбанк» є найбільшим та водночас державним банком України, ефективне управління його ліквідністю є важливим для забезпечення стабільності всієї фінансової системи України в умовах воєнного стану. Правильно налаштована стратегія ліквідності дозволяє банку забезпечити своєчасну виконувальність фінансових зобов'язань, уникнути ризику недостатньої ліквідності та збільшити можливості для ефективного розширення бізнесу.

На сьогодні, в умовах воєнного стану, «кредитні ризики дуже високі, і банки не готові активно видавати нові кредити бізнесу. Навіть підприємства зі стабільними заробітками не можуть бути впевненими у завтрашньому дні, коли вся країна перебуває під ракетними ударами з боку держави-терориста. Це розуміють і підприємці, які, до речі, почали рідше звертатися до банків за кредитами. Чудово усвідомлюють це і ризик-менеджери банків. Нечисленні проекти, на фінансування яких останнім часом наважилися банки, кредитувалися переважно за допомогою державних програм. Розуміючи обставини, банки намагалися перекласти ризики на державу» [57].

Надмірна ліквідність, погіршуючи трансмісію, розширює лаги в монетарній політиці. Але вона виникає не сама по собі, а як результат того, що монетарна

політика мала більш широкий пріоритет. Уповільнення трансмісії є «платою за нього. Очікувалося, що Мінфін має розпочати підвищення ставок в 2023 р., а НБУ не буде вдаватися до заходів, які би суттєво впливали на ліквідність і спонукали би до виходу ставок на траєкторію, до якої Мінфін абсолютно не був би готовий. Також НБУ не міг напряду сигналізувати ринку, що причиною довгого шляху до змін в операційному дизайні були питання, в рамках яких можна було би підтримувати діалог із Мінфіном, а не переводити стосунки у відверту інституційну конфронтацію. Така конфронтація була би вкрай безплідною і недоречною під час війни» [57]. Рішення про незначне підвищення обов'язкових резервів (з 11 вересня 2023 р. обов'язкові резерви за строковими коштами і вкладками юридичних осіб (крім інших банків) дорівнюватимуть у національній валюті 10%, а в іноземній валюті – 20%) свідчить про те, що НБУ все-таки розраховує, що Мінфін підвищить ставки за внутрішнім боргом, що пришвидшить монетарну трансмісію та допоможе НБУ краще контролювати інфляцію [57].

Поступово відбувається зростання відсоткових ставок, за якими населення та компанії, банки матимуть змогу вкласти кошти, придбавши ОВДП (рис. 3.1).

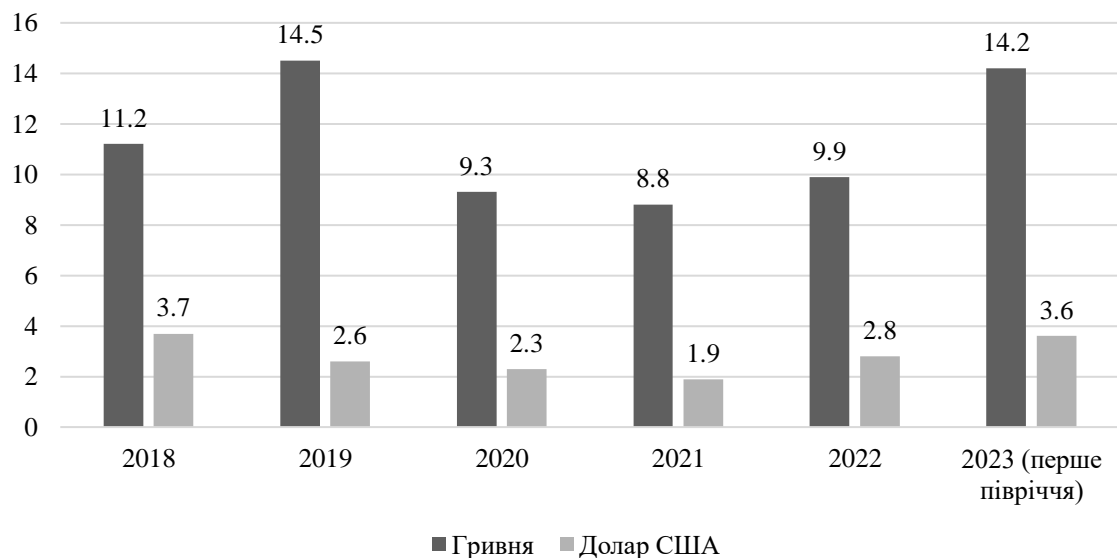

Рис. 3.1. Динаміка середньозважених відсоткових ставок за ОВДП Міністерства фінансів України в гривні та доларі США протягом 2018-2023 рр., % річних [31]

В умовах зростання процентних ставок за ОВДП, АТ КБ «Приватбанк» є сенс в більшому обсязі вкладати кошти в довгострокові ОВДП, дохідність за якими перевищує 20% річних у гривні. Разом з тим, для диверсифікації та зниження валютних ризиків можна вкладати суттєву частину коштів в валютні ОВДП, з огляду на те, що офіційний прогностичний курс долара США на 2024 рік складатиме 42 грн за долар.

Наступним заходом для оптимізації ліквідності та одночасно підвищення рівня прибутку є вкладення надлишкових ліквідних коштів АТ КБ «Приватбанк» в іноземні акції та облігації (перш за все, індекси фондового ринку США).

ETF (Exchange Traded Funds) чи біржовий індексний фонд – це фонд, який має свої акції, що торгуються на біржі. ETF дозволяють інвестувати відразу у безліч цінних паперів, а також часто мають нижчі комісії, ніж інші типи фондів. Існують ETF, які відстежують показники певного активу чи індексу. Наприклад, існує ETF під назвою QQQ, що повторює графік індексу NASDAQ. ETF – це простий спосіб інвестування, який, як правило, має низькі початкові витрати, є простим, прозорим та зручним для торгівлі [62]. Індекс S&P 500 (Standard & Poor's 500) – це один з найбільш важливих індексів ринку цінних паперів США та один із найпопулярніших світових індексів. Цей індекс включає в себе 500 найбільших публічних компаній США, які торгують акціями на біржі NYSE (New York Stock Exchange) та NASDAQ. S&P 500 відображає динаміку ринку та включає компанії з різних галузей, що дає можливість отримувати широкий огляд фінансового стану економіки. «Індекс включає 500 компаній, які відбираються за ринковою капіталізацією (сума ринкової вартості всіх їхніх акцій) та іншими факторами, щоб забезпечити репрезентативність акційного ринку. S&P 500 вважається одним із найкращих показників ринку, оскільки він включає в себе широкий спектр компаній та галузей, що відображає стан економіки США. Індекс S&P 500 є важливим інструментом для інвесторів та аналітиків, які використовують його для визначення стану ринку та аналізу тенденцій акційних ринків» [24].

Індекс Dow Jones Industrial Average (зазвичай відомий як Dow Jones або DJIA) – це «один з найстаріших і найвідоміших індексів акційного ринку в США та у всьому світі. Він включає в себе акції 30 найбільших і найважливіших компаній, які діють на біржі Нью-Йорка (NYSE) та NASDAQ» [24].

Індекс Dow Jones складається з 30 відомих компаній, представлених в різних галузях економіки. До цих компаній входять великі і впливові підприємства, такі як Apple, Microsoft, Johnson & Johnson, Exxon Mobil та інші. Кожна компанія в індексі має ваговий коефіцієнт за ціною акцій та не підлягає кількісному виміру (наприклад, ринкова капіталізація). Це означає, що компанії з вищою ціною акцій мають більший вплив на індекс. Dow Jones вважається одним із найважливіших показників ринку, оскільки він включає в себе великі та впливові компанії, що відображає стан економіки США [24]. Ці два індекси є досить популярними для консервативного інвестування, і в ці цінні папери може інвестувати кошти АТ КБ «Приватбанк». На рис. 3.2 наведена динаміка середніх котирувань двох індексів американського фондового ринку протягом 2005-2022 рр.

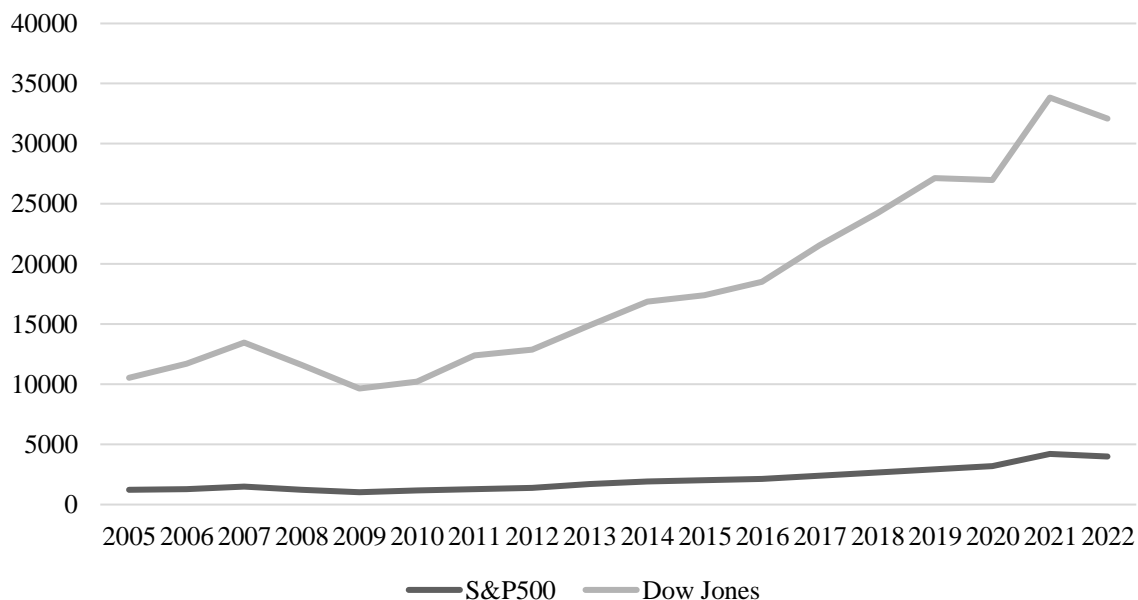

Рис. 3.2. Динаміка середніх котирувань індексів S&P500 та Dow Jones протягом 2005-2022 рр., дол США [62]

Можна побачити, що частіше на все обидва індекси зростали, не враховуючи кризові часи (світова фінансова криза 2008-2009 рр., а також криза, пов'язана з пандемією COVID-19). Для того, щоб оцінити, наскільки вигідним варіантом є інвестування коштів в дані індекси, наведемо їхню дохідність за значенням котирувань протягом наведеного періоду (рис. 3.3).

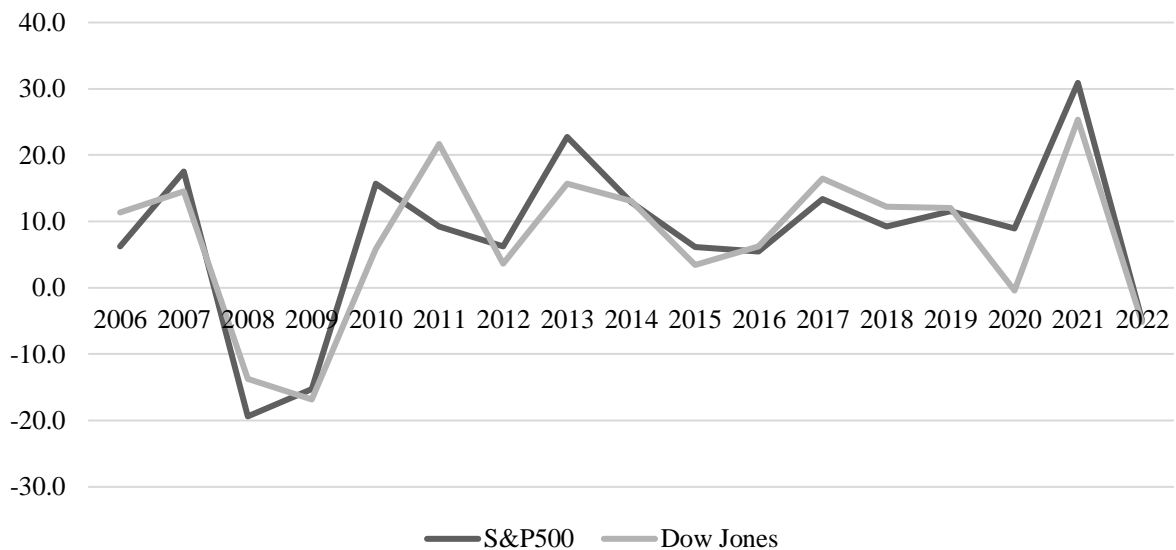

Рис. 3.3. Динаміка дохідності інвестицій за значеннями котирувань індексів S&P500 та Dow Jones протягом 2006-2022 рр., % річних [62]

Можна побачити, що протягом тривалого періоду (2010-2019 рр.) спостерігалась додатна дохідність за даними фінансовими інструментами. В середньому, за середніми котируваннями дохідність за увесь наведений період склала 8% за індексом S&P500 та 7,4% за індексом Dow Jones, що суттєво перевищує середні темпи інфляції в США за даний період. Крім того, компанії, акції яких включені в дані індекси, сплачують інвесторам дивіденди. За індексом S&P500 середня дивідендна ставка склала 1,55%, а з індексом Dow Jones – 1,63%. А тому, середня дохідність протягом 2006-2022 рр. з урахуванням виплати дивідендів склала 9,55% за індексом S&P500 та 9,03% за індексом Dow Jones. Разом з тим, це дозволить уникнути валютних ризиків, оскільки гривня має схильність до девальвації, а інвестиції в акції в іноземній валюті дадуть змогу

отримати прибуток з високою ймовірністю вищий, ніж інвестиції в ОВДП, але в довгостроковому періоді.

Важливим також є підвищення обсягів кредитування реального бізнесу в Україні, до того ж, це є дієвим та реалістичним для впровадження заходом, оскільки в 2023-2024 рр. економічна активність в Україні відновить зростання після суттєвого падіння після початку повномасштабної війни.

В 2023 р. АТ КБ «Приватбанк» почав розширювати можливості кредитування за державною програмою доступної іпотеки «Оселя». Як повідомляється на веб-сайті банку, «подати заявку на участь в програмі тепер можуть ветерани війни, учасники бойових дій, ВПО та громадяни, які не мають власного житла, більшого за нормативну площу. «Оселя під 7% орієнтована на первинний ринок нерухомості: придбати квартиру можна буде лише в будинку не старшому трьох років або такому, що зводиться» [36].

1 серпня, набули чинності ухвалені Урядом зміни до Постанови КМУ №856. Відтепер учасниками програми доступного іпотечного кредитування «Оселя» можуть стати:

- ветерани війни та члени їх сімей; учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, сім'ї загиблих (померлих) ветеранів війни, а також сім'ї загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України;
- внутрішньо переміщені особи;
- інші громадяни України, які не мають власної житлової нерухомості або у власності яких менше, ніж 52,5 кв. метра для сім'ї з однієї особи (одинокі особа) та додатково 21 кв. метр – на кожного наступного члена сім'ї [10].

Для цих категорій ставка іпотеки складатиме 7%. Мінімальний аванс – від 20%, строк кредитування – до 20 років. Умови участі в «Оселі» для військовослужбовців, силовиків, медиків, педагогів та науковців при цьому залишаються незмінними. Вони можуть отримати пільгову іпотеку під 3% річних [10].

З огляду на суттєву суму наявних ліквідних коштів в АТ КБ «Приватбанк» за результатами 2022 р. (рис. 3.4), доречним буде спрямувати частину коштів на видачу кредитів малому та середньому бізнесу, а також кредитів за пільговими програмами, з компенсацією відсотків за кредитами урядом.

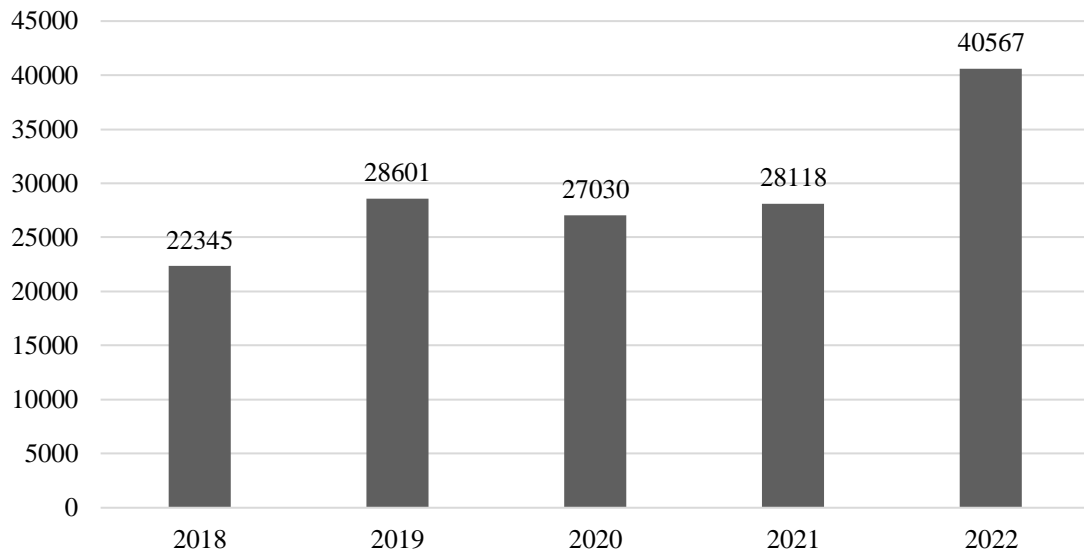

Рис. 3.4. Динаміка суми ліквідних коштів АТ КБ «Приватбанк» протягом 2018-2022 рр., млн грн [30]

З огляду на високий порівняно з попередніми роками обсяг ліквідних коштів на рахунках АТ КБ «Приватбанк» в 2022 р., цілком можливим є спрямування додаткових 20 млрд грн на видачу кредитів, наприклад, 15 млрд грн – на кредитування малого та середнього бізнесу, і 5 млрд грн – на пільгове кредитування. Це дасть змогу отримати також додатковий прибуток банку.

Визначивши основні заходи, які будуть доречними в діяльності АТ КБ «Приватбанк» для оптимізації управління ліквідністю, можна розрахувати економічний ефект від їх впровадження, а саме – додатковий прибуток.

АТ КБ «Приватбанк» вигідніше буде вкладати суму коштів, яка еквівалентна 5 млрд грн, в довгострокові гривневі ОВДП, з доходністю 20% річних, аніж тримати їх в піврічних ОВПД Міністерства фінансів України за ставкою 15% річних. Це дасть змогу отримати такий додатковий чистий прибуток:

$$\text{Додатковий ЧП} = (5000 \times 0,2 - 5000 \times 0,15) \times 0,82 = 205 \text{ млн грн.} \quad (3.5)$$

Таким чином, додатковий чистий прибуток АТ КБ «Приватбанк» внаслідок інвестування коштів в ОВДП на суму 5 млрд грн на довгий термін замість короткого (півроку) дасть змогу отримати додаткові 205 млн грн чистого прибутку (з урахуванням 18% податку на прибуток), що свідчить про ефективність даного заходу з управління ліквідністю.

Якщо інвестувати 10 млрд грн вільних ліквідних коштів АТ КБ «Приватбанк» в індекси S&P500 та Dow Jones, за поточним курсом НБУ це вийде 273,7 млн дол США. Середня дохідність від інвестицій, якщо розраховувати середній показник за останні 17 років, має скласти 9,29% з урахуванням дивідендних виплат. Тоді очікуваний річний прибуток до оподаткування (з урахуванням прогнозного курсу на 2024 р. 42 грн за дол) має скласти:

$$\text{Додатковий прибуток до оподаткування} = 273,7 \times 0,0929 = 25,43 \text{ млн дол США} \quad (3.6)$$

$$\text{Додатковий чистий прибуток} = (25,43 \times 42) \times 0,82 = 875,8 \text{ млн грн} \quad (3.7)$$

Таким чином, очікуваний додатковий чистий прибуток в плановому році може скласти 875,8 млн грн від інвестування в індекси фондового ринку США за нашими розрахунками, якщо використати прогнозні дані на наступний рік по курсу долара США.

Далі розрахуємо додатковий чистий прибуток від спрямування ліквідних коштів, на які не нараховуються відсотки, на видачу кредитів малому та середньому бізнесу, а також пільгових кредитів. Середня ставка за кредитами малому та середньому бізнесу складе 25% річних, а за пільговими кредитами – 15% річних (з урахуванням компенсацій від уряду за знижену відсоткову ставку за кредитами кінцевим позичальникам).

В такому випадку додатковий чистий прибуток дорівнюватиме:

$$\text{Додатковий ЧП} = (15000 \times 0,25 + 5000 \times 0,15) \times 0,82 = 3690 \text{ млн грн} \quad (3.8)$$

Отже, спрямування надлишкових високоліквідних коштів АТ КБ «Приватбанк» в сумі 20 млрд грн на кредитування малого та середнього бізнесу та видачу пільгових кредитів дасть змогу отримати приблизно 3,69 млрд грн чистого прибутку, що свідчить про високу ефективність впровадженого заходу.

Також порівнюємо показники ліквідності АТ КБ «Приватбанк» до впровадження зазначених заходів та після (рис. 3.5).

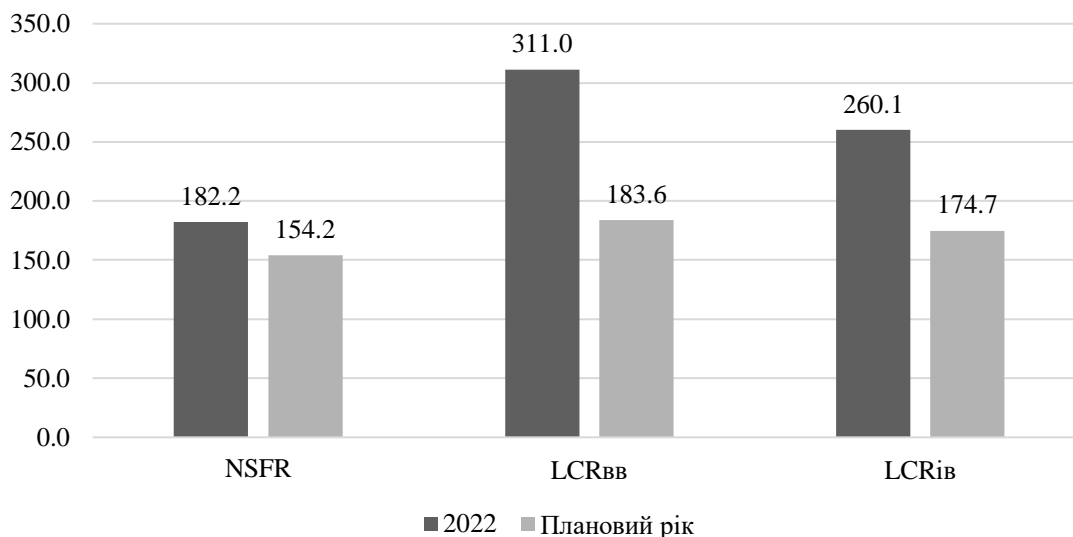

Рис. 3.5. Коефіцієнти ліквідності АТ КБ «Приватбанк» до впровадження запропонованих заходів та після, %

Всі наведені коефіцієнти ліквідності банку можуть знизитися за підсумками впроваджених заходів та стати ближчими до нормативних значень. Коефіцієнт NSFR може знизитися на 28 відсоткових пунктів, LCRвв – на 127,4 відсоткових пункти, LCRів – на 85,4 відсоткових пунктів.

На рис. 3.6 наведено порівняння чистого прибутку за результатами 2022 р. та планового року, що дасть змогу оцінити ефективність впроваджених заходів з управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк».

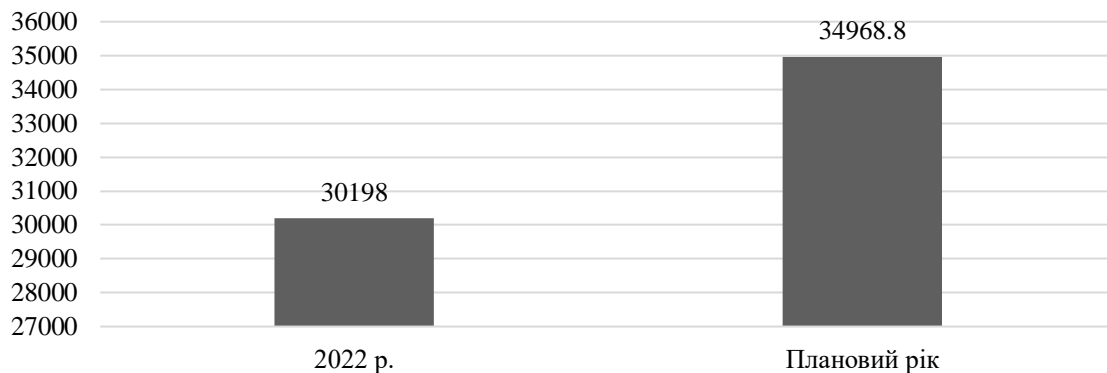

Рис. 3.6. Порівняння чистого прибутку АТ КБ «Приватбанк» в 2022 р. та в плановому році після впровадження заходів з удосконалення управління ліквідністю банку, млн грн

Отже, впровадження таких заходів зі зниження надмірної ліквідності АТ КБ «Приватбанк» шляхом вкладення коштів в стабільні та надійні фондові індекси США, довгострокові гривневі ОВДП та підвищення обсягів кредитування дасть змогу знизити обсяг високоліквідних коштів банку на 30 млрд грн (на 74%), що збільшить чистий прибуток банку на 15,8% без суттєвого підвищення ризиків. Це свідчить про достатній економічний ефект впровадження заходів з підвищення ефективності управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк».

Висновки до Розділу 3

Ми визначили, що як за кордоном, так і в Україні, банківська практика свідчить про те, що регулюючі нормативи є необхідними для забезпечення стабільності ліквідності в кожному банку. Вони виступають ключовим фактором для успішного управління банківською ліквідністю. Для поліпшення регулювання

грошово-кредитного ринку в різних країнах слід вивчати та застосовувати найкращі практики та досвід з інших країн, з урахуванням національних економічних особливостей.

Керівники в галузі управління ліквідністю повинні бути в постійному контролі над діяльністю всіх підрозділів, які відповідають за використання високоліквідних і залучених коштів. Вони також повинні передбачати моменти, коли великі вкладники та позичальники в банку мають намір знімати кошти зі свого рахунку або збільшувати вклади заздалегідь.

У зв'язку зі зростанням процентних ставок за ОВДП, менеджменту АТ КБ «Приватбанк» доречно інвестувати більше коштів у довгострокові ОВДП, які пропонують доходність понад 20% річних в гривні. Крім того, для оптимізації ліквідності та одночасного зростання прибутку важливим заходом є розміщення надлишкових грошових активів АТ КБ «Приватбанк» у іноземних акціях та облігаціях, особливо в індексах американського фондового ринку. Ефективним заходом також вважається збільшення кредитування реального сектору в Україні, оскільки передбачається відновлення економічної активності в Україні після значного спаду, спричиненого початком повномасштабної війни.

Впровадження таких заходів щодо зменшення надлишкової ліквідності в АТ КБ «Приватбанк» через інвестування коштів у стабільні та надійні американські фондові індекси, довгострокові гривневі ОВДП та збільшення обсягів кредитування, дозволить зменшити обсяги високоліквідних коштів банку на 30 млрд гривень (на 74%) і одночасно підвищити чистий прибуток банку на 15,8% без значного збільшення ризиків.

Крім того, аналізовані коефіцієнти ліквідності АТ КБ «Приватбанк» можуть знизитися за підсумками впроваджених заходів та стати ближчими до нормативних значень. Коефіцієнт NSFR може знизитися на 28 відсоткових пунктів, LCR_{вв} – на 127,4 відсоткових пункти, LCR_{ів} – на 85,4 відсоткових пунктів.

ВИСНОВКИ

Ліквідність банку – це одна із загальних якісних характеристик будь-якого банку, яка зумовлює його надійність та стійке фінансове становище. Процес оптимізації управління структурою активів і пасивів банку, для безперебійного забезпечення його ліквідності і водночас прибутковості, – одне з головних завдань для банківського менеджменту на сьогоднішній момент.

Ліквідність банку є динамічним станом, що показує, наскільки він здатний виконувати свої зобов'язання перед кредиторами та вкладниками, за рахунок грамотного управління наявними ресурсами. Критерієм, за яким можна робити висновки про стан ліквідності у банку, є співставність всіх активів і пасивів за термінами і сумами. Якщо виникає невідповідність – то виникає питання, наскільки банк здатний покрити зобов'язання наявними ліквідними активами.

Комерційний банк виступає як фінансовий інструмент і за свою діяльність, за надання різних банківських послуг він отримує дохід, який, у свою чергу, покриває його витрати таким чином, щоб вартість послуг залишалася на тому рівні, що дозволяє говорити про достатній рівень розвитку надалі. Ліквідність банку з одного боку пов'язана із забезпеченням своєчасного готівкового та безготівкового грошового обороту за рахунками клієнтів, а через це – з підтриманням відповідності між активними та пасивними операціями щодо термінів закінчення вимог та зобов'язань клієнтів; а з іншого – пов'язана з умінням банку зберігати свою значущість як об'єкта економічних відносин.

Ліквідність банківської системи знаходиться під впливом станів ліквідності кожного окремого банку, оскільки вони пов'язані безпосередньо ринком міжбанківського кредитування та депозитів, а також шляхом розрахункових та клірингових центрів. Банкрутство одного банку, який має широку кореспондентську мережу та виступає посередником у міжбанківських платежах, обов'язково вплине на функціонування банків-кореспондентів.

Управління ліквідністю є складним процесом, який вимагає постійного моніторингу, аналізу та прийняття рішень. Ефективне управління ліквідністю допомагає банку забезпечити стабільну фінансову позицію та впевненість клієнтів у його здатності виконувати свої зобов'язання. В Україні нормативи ліквідності банків встановлюються Національним банком України (НБУ). Ці нормативи мають на меті забезпечити стабільну фінансову систему та захист інтересів вкладників. На сьогодні існують такі нормативи ліквідності для українських банків: коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ів}).

В разі невиконання нормативів ліквідності, НБУ може застосовувати санкції до банку, такі як штрафи, обмеження на діяльність або вилучення банку з банківського ринку, позбавлення ліцензії. Нормативи ліквідності є важливим інструментом для забезпечення стабільності фінансової системи та захисту інтересів вкладників. Вони сприяють покращенню управління ліквідністю банків та зменшенню ризиків фінансових криз.

Ми встановили, що АТ КБ «Приватбанк» є всебічним та універсальним банком, що надає різноманітні банківські та фінансові послуги у національній та іноземній валюті, за винятком страхування. Банк є одним із ключових учасників у системі банків України, і його діяльність залишається прибутковою, навіть у зв'язку з пандемією COVID-19. Навіть за умов воєнного стану в Україні, банк продовжує функціонувати, враховуючи обмеження, встановлені Національним банком України, і враховуючи ситуацію з безпекою у регіонах, де тривають бойові дії.

Більшість коефіцієнтів, які відображають фінансову стійкість, ділову активність та адекватність капіталу, відповідають нормативним вимогам або показують тенденцію до поліпшення протягом досліджуваного періоду. За період з 2020 по 2022 роки банк має достатню ліквідність. Активи АТ КБ «Приватбанк»

значно перевищують його зобов'язання. Банк також має високий рівень власного капіталу, що позитивно впливає на його фінансову стійкість.

Протягом усього періоду аналізу норматив короткострокової ліквідності АТ КБ «Приватбанк» перевищував нормативні вимоги, вказуючи на значний запас активів в порівнянні зі зобов'язаннями, що повинні були бути погашені протягом одного року. У 2022 р. ліквідність банку зросла, це було наслідком збільшення надходжень коштів у національній та іноземній валюті.

АТ КБ «Приватбанк» володіє надлишком ліквідності, оскільки у 2022 р. населення та підприємства утримували кошти на банківських картках через низькі депозитні ставки, не відкриваючи депозити. Порівняно з 2020 роком, банк збільшив ліквідність в різних валютах завдяки збільшенню як гривневих, так і іноземних активів, завдяки відкриттю конвертаційних депозитів клієнтами наприкінці 2022 р. Підтримання прибутку та прибутковості в останні місяці свідчить про те, що банк вийшов на фінансову стабільність після початкових втрат та має достатню фінансову стійкість для подальшого розширення кредитування в умовах поступового відновлення економіки.

Загалом, велика кількість залучених депозитів порівняно з обсягом виданих кредитів, низькоризикові операції після націоналізації та наявність кредитного портфеля з непрацюючими кредитами вимагають комплексного підходу до вирішення цих проблем.

В умовах зростання процентних ставок за ОВДП, АТ КБ «Приватбанк» є сенс в більшому обсязі вкладати кошти в довгострокові ОВДП, дохідність за якими перевищує 20% річних у гривні. Наступним заходом для оптимізації ліквідності та одночасно підвищення рівня прибутку визначено вкладення надлишкових ліквідних коштів АТ КБ «Приватбанк» в іноземні акції та облігації (перш за все, індекси фондового ринку США). Інвестиції в акції в іноземній валюті дадуть змогу отримати прибуток з високою ймовірністю вищий, ніж інвестиції в ОВДП, але в довгостроковому періоді.

Важливим заходом також є підвищення обсягів кредитування реального бізнесу в Україні, оскільки в 2023-2024 рр. економічна активність в Україні відновить зростання після суттєвого падіння після початку повномасштабної війни.

Впровадження таких заходів щодо зменшення надлишкової ліквідності в АТ КБ «Приватбанк» через інвестування коштів у стабільні та надійні американські фондові індекси, довгострокові гривневі ОВДП та збільшення обсягів кредитування, дозволить зменшити обсяги високоліквідних коштів банку на 30 млрд гривень (на 74%) і одночасно підвищити чистий прибуток банку на 15,8% без значного збільшення ризиків. Завдяки впровадженим заходам коефіцієнт NSFR може знизитися на 28 відсоткових пунктів, LCR_{вв} – на 127,4 відсоткових пункти, LCR_{ів} – на 85,4 відсоткових пунктів. Таким чином, впровадження запропонованих нами заходів матиме суттєву економічну ефективність для АТ КБ «Приватбанк».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арбузов С. Г., Колобов В. І., Міщенко С. В. Банківська енциклопедія. Київ: ЦНД НБУ, Знання, 2016. 504 с.
2. Ачкасова С. А., Устінєнкова М. А. Державне регулювання ліквідності банків України відповідно до вимог Базель III. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2016. Вип. 9(3). С. 178-181.
3. Бойко А. С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні. *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 43-47.
4. Гасій О. В., Клименко В. І. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7617>
5. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: КНЕУ, 2012. 600 с.
6. Граділь А. Підвищення рівня ліквідності комерційного банку шляхом управління залишками грошових коштів на рахунках клієнтів. *Банківська справа*. 2009. №1. С. 15-20.
7. Грудзевич У. Я. Проблеми і перспективи впровадження вимог «Базелю III» при визначенні ліквідності банків України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 2. С. 57-62.
8. Грудзевич У., Дребот Н. Аналіз ліквідності та прибутковості банківської системи України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2277>
9. Дерев'янська О. Активно-пасивні операції та управління ліквідністю банківської установи. *Вісник НБУ*. 2014. № 7. С. 43-46.
10. Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування

громадян України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2022-%D0%BF#Text>

11. Дзюблюк О., Рудан В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія. Тернопіль «Вектор», 2016. 290 с.

12. «Доступні кредити 5-7-9%». Державна програма. URL: <https://5-7-9.gov.ua/>

13. Еркес О., Гордієнко Т., Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. № 20. С. 635-642.

14. Забчук Г. М. Активізація банківського кредитування реального сектору економіки як передумова відновлення економічного зростання. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2018. Т. 28. № 1. С. 172–177.

15. Задерей Н. Стандарти управління ліквідністю банків. Національний банк України. 2018. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=69900831>

16. Інструкція «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні»: Затверджена постановою правління НБУ 28.08.2001 р. №368. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>

17. Коваль С. Л. Формування фінансових ресурсів комерційних банків. *Фінанси України*. 2017. №7. С. 110-115.

18. Костюченко Т. І. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. №2. С. 86-92.

19. Кредит під час війни: умови видачі позик в Україні. Подробиці. URL: <https://podrobnosti.ua/2458061-kredit-pd-chas-vjni-scho-potrбно-znati.html>

20. Кредитування економіки під час війни як двигун для повоєнної відбудови. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3452500-kredituvanna-ekonomiki-pid-cas-vijni-ak-dvigun-dla-povoennoi-vidbudovi.html>

21. Лис І. Удосконалення управління ліквідністю банку в умовах світової фінансової кризи. *Банківська справа*. 2015. №4. С. 19-25.

22. Лисенко О. Укрсіб, Універсал, Приват та інші: банки, які здивували своїми результатами за 2022 рік. URL: <https://minfin.com.ua/ua/deposits/articles/ukrsib-universal-privat-i-drugie-banki-kotorye-udivili-svoimirezultatami-za-2022-god/>
23. Макаренко Ю. П., Сущенко Т. В. Аналіз управління ліквідністю банку. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9873>
24. Маслова С. О., Опалов О. А. Фінансовий ринок: навч. посіб. Львів: Новий світ. 2002. 304 с.
25. Миненко Л. М. Трансформація підходів до оцінки ризику банківської ліквідності. *Ефективна економіка*. 2020. Випуск № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/56.pdf
26. Національний банк скасував розрахунок банками нормативу короткострокової ліквідності. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-skasuvav-rozrahunok-bankami-normativu-kortkostrokovoyi-likvidnosti>
27. Нікольчук Ю. М., Подокопна О. М. Імплементация зарубіжного досвіду управління ліквідністю комерційного банку у вітчизняну практику. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 2. С. 103-108.
28. Новікова Т., Антоненко О., Бауліна О. Управління ліквідністю банківської системи України: сучасний стан та проблеми. 2016. С. 32-44.
29. Новосьолова О. С. Ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності. *Гроші, фінанси і кредит*. 2020. Том 31 (70). № 3. С. 76-82.
30. Офіційний веб-сайт АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/>
31. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>

32. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

33. Панасенко І. М. Банківський нагляд як інструмент забезпечення стабільності банківської системи України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 518-523.

34. Пернарівський О. Ризик та ліквідність комерційного банку. Вісник НБУ. 2015. № 4. С. 22-28.

35. Правові аспекти непрацюючих кредитів в Україні: останні зміни та перспективи. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/pravovi-aspekty-nepratsyuuyuchyh-kredytiv-v-ukrayini-ostanni-zminy-ta-perspektyvu/>

36. «ПриватБанк» розширює можливості кредитування за державною програмою доступної іпотеки «Оселя. Приватбанк. URL: <https://privatbank.ua/news/2023/8/2/2001>

37. Приказюк Н. В., Загороднюк Ю. В. Сучасні підходи до управління проблемними кредитами в банках. *Причорноморські економічні студії*. Гроші, фінанси і кредит. 2022. № 73. С. 103-109.

38. Примостка Л. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. 3-тє вид., доп. і перероб. Київ: КНЕУ, 2012. 338 с.

39. Принципи ефективного управління ліквідністю у банківських установах. Базельський Комітет з Банківського Нагляду. 2000. URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/drn/018.htm

40. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

41. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV. Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14)

42. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року м. Київ № 18 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18
43. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» за 2022 рік. URL: https://static.privatbank.ua/files/dod1_01052023_2022.pdf
44. Руда О. Л. Банківський нагляд та його вплив на банківську систему України. *Агросвіт*. 2022. № 5-6. С. 15–23.
45. Семенча І. Є. Ліквідність банківської системи в умовах фінансової нестабільності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 6. С. 686–689.
46. Серпенінова Ю. С. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку: дис. ... канд. екон. наук. Суми, 2018. 327 с.
47. Серпенінова Ю.С. Розвиток державного регулювання ліквідності банків. *Вісник СНАУ. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2013. №8 (37). С. 110-113.
48. Сидорчук Я. Ю. Особливості підходів щодо визначення і оцінки платоспроможності та ліквідності банківських установ. *«Modern Economics»*. 2017. № 6. С. 176-183.
49. Ситник Л. С. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 352 с
50. Скок Є. М. Ліквідність банківської системи та операції, що призводять до її зміни. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. № 2. С. 6–19.
51. Степанова В. Гроші, фінанси і кредит: вплив фінансової нестабільності на ліквідність банківської системи України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. № 4 (32). 2015. С. 98–103.
52. Тепман Л. Н. Ризики в економіці: підручник. Київ: Просвіта, 2002. 326 с.

53. У Мінфіні назвали рівень ліквідності активів Приватбанку. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/minfine-nazvali-uroven-likvidnosti-aktivov-1513688846.html>
54. Фінансова система України в умовах війни. Чи готові банки кредитувати? CASE Україна. URL: <https://cutt.ly/IG6OREf>
55. Функсман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. *Вісник КНТЕУ*. 2013. № 4. С. 57–68.
56. Христофорова О. М., Мінасян М. Т. Ліквідність банківської системи та практичні аспекти її забезпечення в сучасних умовах України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. Випуск 36. С. 109-114.
57. Що робити з надлишковою ліквідністю банків. LB.Ua. URL: https://lb.ua/blog/kyrylo_shevchenko/544689_shcho_robiti_z_nadlishkovoyu_likvidnist_yu.html
58. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. URL: <http://bis.org/publ/bcbs188.htm>
59. Cull R., Pería M. S. M. Bank ownership and lending patterns during the 2008-2009 financial crisis: Evidence from Latin America and Eastern Europe. *Journal of Banking and Finance*, 2013. № 37(12). P. 4861-4878.
60. De Haas R., Van Lelyveld I. Multinational banks and the global financial crisis: Weathering the perfect storm? *Journal of Money, Credit, and Banking*, 2014. № 46(1). P. 333–364.
61. Duttweiler R., *Managing liquidity in banks. A top down approach*, A John Wiley & Sons Ltd. 2009. 286 p.
62. Explanation of the essence of ETF funds. Hugs.ua. URL: <https://hugs.ua/blog/etf-funds/>
63. Ratnovski L. Liquidity and transparency in bank risk management. *Journal of Financial Intermediation*. 2018. Vol. 22(3). P. 422–439.

ДОДАТКИ

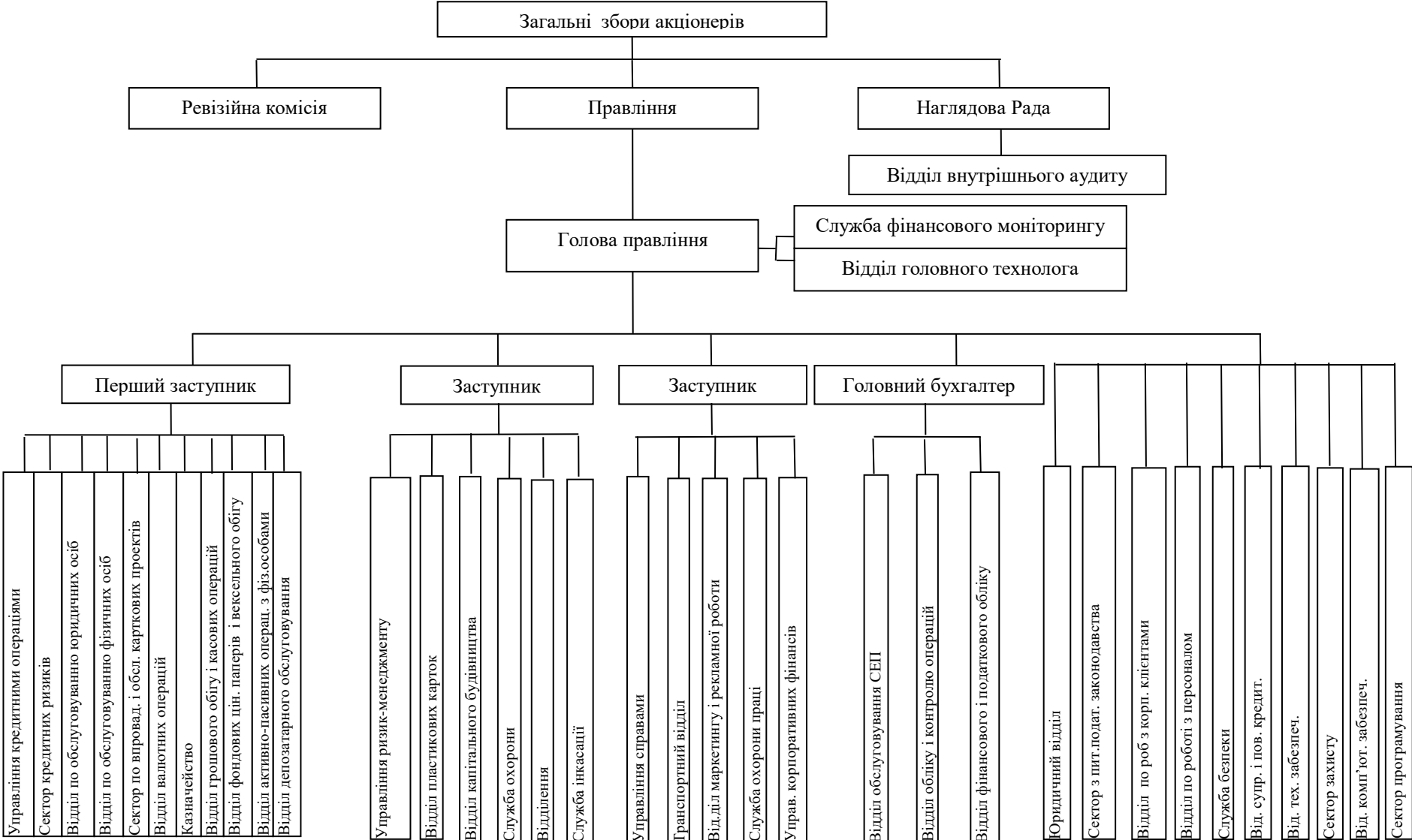

Рис. А.1. Організаційна структура АТ КБ «Приватбанк»

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про прибуток або збиток за рік, що закінчився 31 грудня 2022 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	2022 рік	2021 рік
Процентні доходи в т.ч.:		43 686	35 854
- процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	20	38 905	30 870
- інші процентні доходи	20	4 781	4 984
Процентні витрати	20	(3 768)	(6 537)
Чистий процентний дохід		39 918	29 317
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності), визначені згідно з МСФЗ 9	21	(15 396)	(856)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		24 522	28 461
Комісійні доходи	22	32 945	35 057
Комісійні витрати	22	(12 505)	(11 840)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		14 655	3 226
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти		(7 760)	1 017
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	119	32
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	2 608	(7 666)
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		267	(873)
Витрати на виплати працівникам		(10 096)	(8 904)
Амортизаційні витрати	11	(1 970)	(2 183)
Інші адміністративні та операційні витрати в т.ч.:	23	(10 473)	(2 348)
- розформування (витрати на створення) резерву під юридичні ризики	17, 23	(885)	6 464
- адміністративні та операційні витрати	23	(9 588)	(8 812)
Інші доходи	24	2 815	1 286
Інші прибутки (збитки) - збиток від модифікації фінансових активів		(458)	(111)
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		(1)	(164)
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю		4	77
Прибуток до оподаткування		34 672	35 067
(Витрати на сплату податку) доходи від повернення податку	25	(4 474)	(17)
Прибуток за рік		30 198	35 050

Затверджено до випуску та підписано 18 квітня 2023 року.

Г.Бьош

Г. Ю. Самаріна

В. В. Ярмоленко

Рис. Б.1. Звіт про прибутки та збитки АТ КБ «Приватбанк» за 2021-2022 рр., млн грн

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2022 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2022	31 грудня 2021
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	96 380	52 835
Кредити та аванси банкам	7	103 837	26 243
Кредити та аванси клієнтам	8	68 084	68 218
Інвестиційні цінні папери в т.ч.:		239 752	222 277
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	95 716	93 096
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	143 920	129 074
- за амортизованою собівартістю	9	116	107
Поточні податкові активи	25	9 079	9 978
Відстрочені податкові активи	25	1 100	-
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства		30	30
Інвестиційна нерухомість	10	2 155	1 989
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	11	1 389	1 288
Основні засоби	11	5 228	6 074
Інші фінансові активи	12	4 309	2 644
Інші нефінансові активи	13	9 189	9 713
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам		64	7
Загальна сума активів		540 596	401 296
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків		-	3
Кошти клієнтів	14	471 970	325 303
Інші залучені кошти	15	128	-
Відстрочені податкові зобов'язання	25	-	159
Інші фінансові зобов'язання	16	2 634	3 770
Забезпечення у т.ч.:	17	5 804	3 651
- резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії		1 280	373
- інше забезпечення		4 524	3 278
Інші нефінансові зобов'язання	18	2 271	1 795
Загальна сума зобов'язань		482 807	334 681

Рис. Б.2. Звіт про фінансовий стан АТ КБ «Приватбанк» за 2021-2022 рр., млн грн

Додаток В

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2020	31 грудня 2019
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	6	49 911	45 894
Заборгованість банків	7	25 059	27 118
Кредити та аванси клієнтам	8	55 021	59 544
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	100 750	84 680
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	119 196	66 602
- за амортизованою собівартістю	9	1 715	875
Поточні податкові активи	22	6 660	2 257
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію		30	155
Інвестиційна нерухомість		2 933	3 379
Активи з права користування	10	1 748	1 716
Основні засоби та нематеріальні активи	11	5 894	4 764
Інші фінансові активи	12	3 448	2 210
Інші активи	13	8 900	9 285
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 228	1 244
Активи, утримувані для продажу		32	-
ВСЬОГО АКТИВІВ		382 525	309 723
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ		-	7 721
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями		2	201
Кошти клієнтів	14	312 708	240 621
Зобов'язання орендаря з лізингу	31	1 855	1 748
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	22	146	121
Інші фінансові зобов'язання	15	2 907	1 522
Резерви та нефінансові зобов'язання	16	12 082	3 260
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		329 700	255 194
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	17	206 060	206 060
Емісійний дохід	17	23	23
Резерв переоцінки будівель	11	689	614
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів	9	(2 937)	(1 274)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Загальні резерви та інші фонди	17	8 481	6 850
Накопичений дефіцит		(171 665)	(169 918)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		52 825	54 529
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		382 525	309 723

Рис. В.1. Звіт про фінансовий стан АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2020 рр., млн грн

<i>У мільйонах українських гривень</i>	Прим.	2020 рік	2019 рік
Процентні доходи	18	33 563	33 841
Процентні витрати	18	(11 961)	(14 174)
Чистий процентний дохід		21 602	19 667
Відрахування до резерву на зменшення корисності	19	(1 771)	(4)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		19 831	19 663
Доходи за виплатами та комісійними	20	27 649	24 575
Витрати за виплатами та комісійними	20	(8 888)	(6 386)
Прибутки мінус збитки від операцій з іноземною валютою та своп-контрактів		3 103	2 589
(Збитки мінус прибутки)/прибутки мінус збитки від переоцінки іноземної валюти		(7 460)	6 510
Прибутки мінус збитки від реалізації інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	8	8
Прибутки мінус збитки/(збитки мінус прибутки) від переоцінки інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	16 045	(1 526)
Витрати щодо резерву під юридичні ризики	16	(8 577)	(387)
Збитки/(прибутки) від уцінки будівель (що перевищують дооцінку) та переоцінки інвестиційної нерухомості		(256)	4
Зменшення корисності майна, що перейшло у власність банку як заставодержателя		(119)	(134)
(Зменшення корисності)/відновлення зменшення корисності інвестиції в асоційовану компанію		(124)	8
Адміністративні та інші операційні витрати	21	(18 006)	(14 428)
Інші чисті доходи		1 090	2 113
Прибуток до оподаткування		24 296	32 609
Кредит з податку на прибуток	22	6	-
Чистий прибуток за рік		24 302	32 609
Інші сукупні доходи/(витрати):			
<i>Статті, які будуть у подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Фінансові інструменти, що визнаються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- Нереалізований (збиток)/прибуток від переоцінки		(1 649)	2 037
- Прибуток, що рекласифіковано до складу прибутків чи збитків		(8)	(8)
- Податковий ефект		(6)	-
<i>Статті, які не будуть рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Будівлі:			
- Переоцінка будівель		139	(70)
- Податковий ефект		(25)	15
Інші сукупні (витрати)/доходи		(1 549)	1 974
ВСЬОГО СУКУПНИХ ДОХОДІВ ЗА РІК		22 753	34 583

Рис. В.2. Звіт про прибутки та збитки АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2020 рр., млн

грн

Додаток Г

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2018	31 грудня 2017 (перераховано)	31 грудня 2016 (перераховано)
АКТИВИ				
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	7	27 360	25 296	30 159
Заборгованість банків		-	2 903	-
Кредити та аванси клієнтам	8	50 140	38 335	32 616
Інвестиційні цінні папери:				
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	86 244	-	-
- наявні для продажу	9	-	90 354	64 409
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	79 299	-	-
- утримуються до погашення	9	-	36 322	-
- за амортизованою собівартістю	9	14 538	-	-
Вбудовані похідні фінансові активи	9	-	34 336	27 044
Передплата з поточного податку на прибуток	24	184	184	181
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію		30	30	246
Інвестиційна нерухомість	10	3 340	3 648	691
Приміщення, вдосконалення орендованого майна, обладнання та нематеріальні активи	11	3 793	3 326	3 409
Інші фінансові активи	12	2 743	2 940	2 639
Інші активи	13	8 899	8 815	9 585
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 361	7 069	8 782
Активи, утримувані для продажу		117	117	-
ВСЬОГО АКТИВІВ		278 048	253 675	179 761
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Заборгованість перед НБУ	14	9 817	12 394	18 047
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	15	195	234	2 667
Кошти клієнтів	16	231 055	212 167	180 656
Випущені боргові цінні папери		2	2	2
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	24	136	150	138
Інші фінансові зобов'язання	17	2 247	1 688	1 932
Резерви та нефінансові зобов'язання	18	3 132	3 292	2 545
Субординований борг		-	129	122
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		246 584	230 056	206 109
КАПІТАЛ				
Акціонерний капітал	19	206 060	206 060	50 695
Емісійний дохід	19	23	23	23
Внески у капітал, отримані за випущені, але не зареєстровані нові акції	19	-	-	111 591
Резерв переоцінки приміщень	11	687	769	805
Нереалізований (збиток)/прибуток від інвестиційних цінних паперів		(3 303)	(479)	521
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174	9 934
Загальні резерви та інші фонди	19	6 211	6 211	1 619
Накопичений дефіцит		(190 388)	(201 139)	(201 536)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		31 464	23 619	(26 348)
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		278 048	253 675	179 761

Рис. Г.1. Звіт про фінансовий стан АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2018 рр., млн грн

У мільйонах українських гривень	Прим.	2018 рік	2017 рік (перераховано)
Процентні доходи	20	30 754	24 485
Процентні витрати	20	(14 002)	(18 374)
Чистий процентний дохід		16 752	6 111
Відрахування до резерву на зменшення корисності	21	(6 089)	(7 379)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		10 663	(1 268)
Доходи за виплатами та комісійними	22	19 590	13 211
Витрати за виплатами та комісійними	22	(4 402)	(3 017)
Прибутки мінус збитки від вбудованих похідних фінансових інструментів	9	-	3 491
Прибутки мінус збитки від операцій з іноземною валютою та своп-контрактів		1 983	1 084
Прибутки мінус збитки від переоцінки іноземної валюти		1 145	(2 501)
Прибутки мінус збитки від реалізації інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		3	-
Збитки мінус прибутки від переоцінки інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	(3 085)	-
(Збитки)/прибутки від оцінки приміщень та інвестиційної нерухомості		(553)	247
Зменшення корисності нематеріальних активів		-	(1)
Зменшення корисності майна, що перейшло у власність банку як заставодержателя		(13)	(71)
Зменшення корисності інвестиції в асоційовану компанію		-	(99)
Адміністративні та інші операційні витрати	23	(13 988)	(12 194)
Інші доходи		1 457	1 530
Інші витрати		(11)	(15)
Прибуток до оподаткування		12 789	397
Кредит/(витрати) з податку на прибуток	24	9	(19)
Чистий прибуток за рік		12 798	378
Інші сукупні доходи/(витрати):			
<i>Статті, які будуть у подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Фінансові інструменти, що визнаються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів		(1 872)	(1 000)
- Прибуток, що рекласифіковано до складу прибутків чи збитків		(3)	-
- Зміни у резерві під очікувані кредитні збитки		-	-
- Податковий ефект		-	-
<i>Статті, які не будуть рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Приміщення:			
- Переоцінка приміщень		2	(20)
- Податковий ефект		(1)	4
Інші сукупні витрати		(1 874)	(1 016)
ВСЬОГО СУКУПНИХ ДОХОДІВ/(ВИТРАТ) ЗА РІК		10 924	(638)

Рис. Г.2. Звіт про прибутки та збитки АТ КБ «Приватбанк» за 2017-2018 рр., млн грн

Анотація

Кухар В.Я. Управління ліквідністю банків України. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

Визначено теоретичні аспекти управління ліквідністю банку, основні показники ліквідності та їх розрахунок. Досліджено фінансовий стан АТ КБ «Приватбанк» протягом останніх років, а також визначено основні аспекти управління ліквідністю цього банку та проблеми, пов'язані з цим. Досліджено напрямки удосконалення управління ліквідністю банку, а також визначена економічна ефективність запропонованих заходів.

Ключові слова: ліквідність, фінансовий стан, комерційний банк, банківська система, прибуток, капітал.

Summary

Veronika Kukhar. – Liquidity management of banks of Ukraine. – Manuscript. Thesis for a master's degree in 072 – Finance, Banking and Insurance. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

The theoretical aspects of bank liquidity management are defined, the main liquidity indicators and their calculation are defined. The financial condition of JSC CB «Privatbank» over the past years was studied, and the main aspects of the bank's liquidity management and problems related to it were determined. The directions for improving the bank's liquidity management were studied, as well as the economic efficiency of the proposed measures was determined.

Key words: state credit, budget funding, budget deficit, military bonds, state credit management.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.Я. Кухар

(підпис)